

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Πτυχιακή εργασία με θέμα:

**Το πολιτικοποιημένο μυθιστόρημα στην Ελλάδα από το
1974 έως και σήμερα και οι κυριότεροι εκπρόσωποί του.**

Αντζίκας Πέτρος
Δημουλάς Γιάννης

Εισηγήτρια:
Μυκωνίου Άννα

Σύνδος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πολιτική και λογοτεχνία.....σελ 3-5
Το μεταπολιτευτικό ρεύμα στην ελληνική λογοτεχνία.....σελ 5-8
1945-1974, Μέχρι την μεταπολίτευση (πίνακας 1 ^{ος}).....σελ 9-15
1974-σήμερα, Μετά την μεταπολίτευση (πίνακας 2 ^{ος}).....σελ 15-17
Ιδεολόγοι και αμφισβητίες.....σελ 18-21
Κυριότεροι εκπρόσωποι της πολιτικοποιημένης λογοτεχνίας....σελ 21-50
Ανάλυση μερικών σημαντικών πολιτικοποιημένων έργων ιδεολόγων και αμφισβητιών συγγραφέων.....σελ 51-61
Βιβλιογραφία.....σελ 62

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μπαίνοντας στην τρίτη χιλιετία του πολιτισμού μας, ενός πολιτισμού που σφραγίστηκε από την τέχνη του λόγου και την πολιτική, θεμελιώδεις αρχές της ζωής κάνουν την άσκηση της πολιτικής παράγοντα δράσης και την άσκηση της λογοτεχνίας παράγοντα ευαισθησίας. Η πολιτική και η λογοτεχνία δεν θα μπορούσαν να είναι δρόμοι παράλληλοι σε καμία περίπτωση αφού η πολιτική, όπως και πολλοί άλλοι παράγοντες που εμφανίζονται σε μια ανθρώπινη κοινωνία, επιδρά σε μεγάλο βαθμό πάνω στα λογοτεχνικά δρώμενα. Έτσι συναντώνται στο θέμα που θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε παρακάτω, στο πολιτικοποιημένο μυθιστόρημα. Και είναι λογικό να συναντώνται αφού η λογοτεχνία είναι ο καθρέφτης της κοινωνίας και η πολιτική είναι και αυτή ένα μεγάλο κεφάλαιο στην δομή της κοινωνίας. Η λογοτεχνία αναπτύσσεται σε αναλογία με την ανάπτυξη των ιδεών των ανθρώπων που συνιστούν την κοινωνία. Ό,τι λοιπόν πολιτικοκοινωνικά μπορεί να ταρακουνήσει μια κοινωνία είναι βέβαιο πως θα έχει άμεσο αντίκτυπο και θα εμφανιστεί με κάποια μορφή και στο λογοτεχνικό τοπίο της εκάστοτε κοινωνίας.

Σε αυτό εδώ το σημείο μπορούμε να αναρωτηθούμε: στην σημερινή φάση, η πολιτική τί μπορεί να προσφέρει στην λογοτεχνία και τί η λογοτεχνία στην πολιτική; Η πολιτική μπορεί να ανάψει φλόγες στις καρδιές των λογοτεχνών και να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για αυτούς; Άλλοι πιστεύουν πως μπορεί, άλλοι πάλι πως όχι πια. Είναι πραγματικά μια δύσκολη ερώτηση. Το σίγουρο πάντως όσον αφορά την πολιτική σε συνάρτηση με την λογοτεχνία είναι ότι μπορεί να την τροφοδοτήσει με την νέα πραγματικότητα ώστε οι λογοτέχνες να υπερβούν τις απλές επεξεργασίες σχετικά με την παραγωγή των λόγων και να πλησιάσουν την φύση της λογοτεχνίας που θα μπορούσαμε να πούμε πως κατά κάποιο τρόπο είναι η προσφορά κοινωνικού έργου.

Οι συγγραφείς, ως πνευματική ηγεσία, έχουν βαρύτερες ευθύνες από την πολιτική ηγεσία για όσα κάνουν και κυρίως για όσα δεν κάνουν. Σε

κρίσιμες στιγμές πρέπει όχι να συμπορευτούν αλλά να προπορευτούν, ειδικότερα σε καιρούς που τα συστήματα εξουσίας προσφέρουν υποκατάστατα δημοκρατίας και ελευθερίας και αναισθητοποιούν τους λαούς. Κάτι τέτοιο έπρεπε να γίνει και την περίοδο της μεταπολίτευσης στην Ελλάδα από τους συγγραφείς μας, κάτι για το οποίο θα μιλήσουμε παρακάτω. Γιατί σε τέτοιες περιόδους αναταραχής, όπως δηλαδή ήταν η περίοδος της μεταπολίτευσης για την Ελλάδα ο λαός αναζητά την γνώση, αγωνιά για την αλήθεια. Σε τέτοιες περιόδους οι συγγραφείς πρέπει να λειτουργούν ως μια αντιεξουσιαστική μικροκοινωνία. Πρέπει να είναι στρατευμένοι να παραμένουν ακέρατοι και να κρατούν έναντι της πολιτικής εξουσίας θέση κριτική και συχνά επικριτική εκφράζοντας τις εμπειρίες των συνανθρώπων τους αφουγγραζόμενοι τον σφυγμό της κοινωνίας. Όπως αναφέρει συνοπτικά σε άρθρο του, σχετικά με τους συγγραφείς και την πολιτική εξουσία, ο κριτικός λογοτεχνίας Σ. Καργάκος “πολλοί πιστεύουν ότι η ενασχόληση του συγγραφέα με την πολιτική φθείρει και διαφθείρει. Φέρνει τον συγγραφέα σε θέση υποταγής έναντι κάποιων εξουσιαστικών δομών. Ο συγγραφέας όμως όταν είναι συνειδητοποιημένα συγγραφέας είναι πάντα ανυπότακτος οπότε ούτε αυτό μπορούμε να πούμε πως ισχύει”.¹

Σκοπός του πραγματικού συγγραφέα – αδιάφορο αν τον πούμε στρατευμένο ή μη στρατευμένο – είναι να διατηρεί ζωντανή την συνείδηση των ανθρώπων. Αυτό προσπάθησαν να κάνουν και οι Έλληνες συγγραφείς της μεταπολιτευτικής περιόδου για τον ελληνικό λαό που προερχόταν από μια πολύ δύσκολη εποχή. Οι συγγραφείς γενικά αλλά και πιο συγκεκριμένα την εποχή εκείνη που θα αναλύσουμε μπορούσαν να είναι απολίτευτοι αλλά όχι απολιτικοί. Η πολιτική, λόγω των βιωμάτων τους είτε το ήθελαν είτε όχι, διείσδυσε στο έργο τους και αυτό είναι πολύ εμφανές πια. Κατά την γνώμη μας το πιο βαρύ χρέος ενός συγγραφέα είναι να διατηρήσει ανέγγιχτη και διαρκώς ανανεωμένη την ελευθερία του κάτι το οποίο αν δεν το καταφέρει δεν μπορεί και να το κρύψει αφού θα το μαρτυρήσουν στους αναγνώστες έμμεσα ή άμεσα τα ίδια του τα έργα.

Αναφορικά με τα παραπάνω ο Θ. Παπαθανασόπουλος σε σχετικό του άρθρο στο περιοδικό “Ευθύνη” αναφέρει με λίγα λόγια πως ο συγγραφέας μπορεί και πρέπει να εμφορείται από κάποια ιδεολογία η οποία να του δίνει ηθικές κατευθυντήριες γραμμές τόσο στις ψυχικές του υποθέσεις όσο και στις κοινωνικές του σχέσεις. Ακόμα, η ιδεολογία αυτή μπορεί και να σπονδυλώνει την πνευματική του προσφορά και να επεκτείνεται ως τα όρια της κοσμοθεωρίας. Πρέπει όμως να είναι

¹ Καργάκος, Σ. «Συγγραφείς και Πολιτική Εξουσία». Ευθύνη. 227 (1990): 12-13.

προσεκτικός στις εκτιμήσεις του για την πολιτική εξουσία και πολύ υπεύθυνος όταν πρόκειται να τοποθετηθεί απέναντί της κριτικά. Η κριτική δε, και όχι η άσχετη ή καιροσκοπική αντιμετώπισή της, αποτελεί γι' αυτόν βασικό “καθήκον”.²

ΤΟ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΟ ΡΕΥΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Η γενιά της μεταπολεμικής πεζογραφίας ήταν μπορούμε να πούμε μια φορτισμένη γενιά, γεμάτη από αδιέξοδα που είχαν προκύψει από τα βιώματα των τελευταίων δεκαετιών. Πολλά γεγονότα στάθηκαν καθοριστικά στη διαμόρφωση της συνείδησής της: πόλεμοι, κατοχή, αντίσταση, εμφύλιος, δικτατορία. Η δικτατορία μάλιστα θα μπορούσαμε να πούμε πως έδρασε ως το τελειωτικό χτύπημα αφού όταν συνάντησε την Ελλάδα την βρήκε σε μια κατάσταση όπου προσπαθούσε να ορθοποδήσει και σίγουρα τα πράγματα θα ήταν πολύ διαφορετικά για τον ελληνικό λαό σήμερα αν δεν είχε στο ιστορικό του την επταετία των συνταγματαρχών. Η δικτατορία των συνταγματαρχών έδρασε ως ένας αλλιώτικος παράγοντας στην ιστορία των πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων του ελλαδικού χώρου. Η απομάκρυνση από τις φοβίες του εμφυλίου, η οικονομική ανόρθωση μέσα στην, έστω, κακότεχνη καπιταλιστική οργάνωση είχαν οδηγήσει τα πράγματα σε ένα φυσικό δρόμο εκσυγχρονισμού. Η πορεία αυτή ανακόπτεται από την δικτατορία. Η φτώχεια, η πείνα, η έλλειψη παιδείας, οι εξορίες, οι άδικες εκτελέσεις και οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης ήταν οι βασικοί λόγοι που προκάλεσαν τη δυσαρέσκεια στον λαό. Έτσι λοιπόν μπορούμε να πούμε πως αν

² Παπαθανασόπουλος, Θ. «Συγγραφείς και Πολιτική Εξουσία». Ευθύνη. 227 (1990): 23-24.

κάποιος μελλοντικός ιστορικός της λογοτεχνίας θα ήθελε να κατανοήσει και να γνωρίσει την ελληνική κοινωνία θα έπρεπε οπωσδήποτε να αναφερθεί στην κατοχή, την αντίσταση, το 1922, τη χούντα και φυσικά τη μεταπολίτευση αφού η ελληνική πεζογραφία είναι υφασμένη με το νήμα της πολιτικής και της ιστορίας. Είναι κατανοητό λοιπόν πως η πολιτικοποιημένη πεζογραφία είναι ένα πολύ μεγάλο κεφάλαιο στην ελληνική πεζογραφία γενικότερα αφού αν δούμε το ελληνικό πεζογράφημα από την άποψη της θεματικής του θα πούμε πως κάποιες από τις κορυφαίες στιγμές του είναι ο πόλεμος, η αντίσταση, η εξορία και πιο πρόσφατα η χούντα, χωρίς να είναι όμως και οι μόνες.

Οι περισσότεροι μεταπολεμικοί πεζογράφοι επιχείρησαν να πάρουν θέση απέναντι σ' αυτά τα τραυματικά γεγονότα, έχοντάς τα άλλοτε στο επίκεντρο των μυθιστορημάτων και άλλοτε χρησιμοποιώντας τα σα χρονικό ντεκόρ για την εξυπηρέτηση της δράσης των προσώπων τους. Δεν θα μπορούσαν άλλωστε να μην ασχοληθούν με αυτά αφού η ελληνική κοινωνία ήταν και παραμένει μια εξόχως ατομοκεντρική και πολιτική κοινωνία. Οι δύο άξονες της παραμένουν το άτομο, τόσο ως οικονομική όσο και ως ευρύτερα κοινωνική δραστηριότητα, καθώς και η πολιτική δραστηριότητα ως υποκατάσταση και συμπύκνωση των συλλογικών κοινωνικών δραστηριοτήτων. Μη ξεχνάμε άλλωστε πως η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα όπου η δημιουργία των πολιτικών κομμάτων προηγείται εκείνης των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Είναι λοιπόν φυσιολογικό το μυθιστόρημα στην Ελλάδα να έχει έντονο κοινωνικοπολιτικό περιεχόμενο αφού όπως προαναφέραμε η πηγή έμπνευσης του μυθιστορήματος πολλές φορές είναι η ίδια η κοινωνία.

Η αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974 προκαλεί μια ριζική ανατροπή κάθε ιδεολογίας που είχε ευνοήσει ή ανεχθεί την δικτατορία. Είναι μια τομή στην ελληνική ιστορία. Η πολιτική ρήξη αλλάζει τις σχέσεις δύναμης στο εσωτερικό του λογοτεχνικού πεδίου. Αρκεί να σημειώσουμε ότι μια πληθώρα έργων που πραγματεύονται το ρόλο του εξεγερμένου διανοούμενου εναντίον της γραφειοκρατίας δημοσιεύονται στην Ελλάδα κατά την περίοδο αυτή. Έτσι, τα πολιτικά γεγονότα, οι ανήσυχοι καιροί στους οποίους είχαν μεγαλώσει οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι, τα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα που είχαν δημιουργηθεί εξαιτίας όλων των παραπάνω (εμφύλιος, δικτατορία κτλ.) και η κατάσταση μιας διαλυμένης Ελλάδας του καιρού εκείνου, τους οδήγησαν να μιλήσουν και να στηλιτεύσουν την αδικία και την απόγνωση που είχαν νιώσει και ένιωθαν όλοι οι Έλληνες. Γεγονότα όπως η πτώση μιας δικτατορίας, δίκες εναντίον των πρώην δικτατόρων, συγκέντρωση μαζική του λαού στις νέες πολιτικές, συνδικαλιστικές και πολιτιστικές οργανώσεις και μεταβολή της εκπαιδευτικής, συνδικαλιστικής αλλά και

οικογενειακής νομοθεσίας αφήνουν έντονο το στίγμα τους στα έργα από το '74 και μετά. Γενικά, τα μυθιστορήματα μετά το 1975 είναι πιο προοδευτικά και θεματολογικά πιο σύγχρονα. Έχουν εισαχθεί νέα θέματα και προβληματισμοί με αποτέλεσμα την αποβολή της φιλοπατρίας και του συντηρητισμού, τελευταίων καταλοίπων της εποχής των συνταγματαρχών όπως προείπαμε. Τα λογοτεχνικά θέματα άπτονται της πολιτικής, εξετάζουν την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974), εξετάζουν το θέμα “πόλεμος-ειρήνη” στην πραγματική του διάσταση, το θέμα του ρατσισμού και το πρόβλημα της μετανάστευσης. Μιλούν για θέματα που κατά την περίοδο της δικτατορίας κανείς δεν τολμούσε να αγγίζει.

Υπήρχε αμφισβήτηση των πάντων από το 1970 και μετά. Μετά την πτώση του καθεστώτος των συνταγματαρχών κυριαρχούν τα αντιχουντικά συναισθήματα στην Ελληνική κοινωνία. Αυτό το μείζον γεγονός έδωσε θέση στην ανάπτυξη ενός κινήματος της κουλτούρας και της διανοήσης. Το τελευταίο μπορούμε να πούμε ότι ήταν και μια από τις κύριες πηγές πολιτικών λογοτεχνικών αριστουργημάτων για την χώρα μας από την μεταπολίτευση και μετά. Μάλιστα, μια ακόμα αλήθεια που είναι σωστό να αναφερθεί είναι πως η στρατηγική του κάθε κόμματος επιστράτευσε τους λογοτέχνες για να εκδηλώσουν δημοσίως τις πολιτικές τους προτιμήσεις.

Αυτή όμως την εποχή εμφανίζεται και ένα αναρχοφιλελεύθερο νεφέλωμα στο Ελληνικό τοπίο όπου αναμειγνύονται ουτοπικές σοσιαλιστικές ιδέες, το πάθος για το δικαίωμα στο λόγο και άλλα τέτοια στοιχεία που τόσα χρόνια ήταν εξαφανισμένα ή ακόμα και όταν εμφανίζονταν καταπνίγονταν από αυτούς που είχαν την εξουσία.

Από το 1974 οι έννοιες του συντηρητισμού και της αριστεράς θαμπώνουν σιγά σιγά και αυτό θολώνει την εικόνα της πραγματικότητας. Αν αντιπαραβάλουμε τα γενικά γνωρίσματα των δυο μεγάλων ιδεολογικών οικογενειών, του συντηρητισμού και της αριστεράς με τις πολιτικές συνδηλώσεις των έργων της αμφισβήτησης, θα φανεί ότι η νεωτερική ελληνική λογοτεχνία δεν ταυτίζεται εξολοκλήρου ούτε με την μια ούτε με την άλλη.

Αναφορικά με τις αλλαγές στο λογοτεχνικό τοπίο από την μεταπολίτευση και μετά σε βιβλίο του ο Μ. Μιχαηλίδης μας λέει πως η λογοτεχνία και αλλού και στην Ελλάδα μετά την μεταπολίτευση δεν απευθύνεται πια σε αναγνώστες που είναι ανημέρωτοι γύρω από τα νεωτερικά ρεύματα της εποχής. Η γνώση και η πληροφορία γενικότερα είναι πια πιο εύκολο να βρεθούν και σίγουρα είναι περισσότερο προσιτές.

Η λογοτεχνία από το '70 και μετά είναι φορτισμένη με μνήμες συλλογικές οι οποίες συγκινούν το νέο κοινό που διαβάζει. Μιλάει για πράγματα που όλοι έχουν πια στο μυαλό τους. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι νεώτεροι συγγραφείς της εποχής εκείνης πατούν πάνω σε ήδη κατασκευασμένες από τους παλαιότερους λογοτέχνες φόρμες μόνο που οι ίδιοι αλλάζουν κιόλας αυτήν την προγενέστερη λογοτεχνία συνδυάζοντας το παραδοσιακό στοιχείο με το νέο. Μιλούν για όλα όσα έχει ζήσει τις τελευταίες δεκαετίες η Ελλάδα. Έτσι έχουμε την γέννηση έργων με πολιτικές αιχμές ή γενικότερα με πολιτικοποιημένο χαρακτήρα όπως “Το κεφάλι της γάτας” (1979) του Βασίλη Αλεξάκη, “Το κιβώτιο” (1974) του Άρη Αλεξάνδρου, “Παύλος και Ελένη (1990) του Πέτρου Αμπατζόγλου, “Το παλιό δέρμα του φιδιού” (1992) του Κώστα Αρκουδέα κ.ά.³

Παρακάτω παραθέτουμε δυο πίνακες που βοηθούν κατά ένα βαθμό στην κατανόηση του τοπίου στην Ελλάδα σχετικά με την εποχή που εξετάζουμε. Οι πίνακες αυτοί αναφέρουν συνοπτικά το τι συνέβαινε στην νεοελληνική λογοτεχνία και ιστορία από το 1945 ως το 1974 (1^{ος} πίνακας) και από το 1974 έως και σήμερα (2^{ος} πίνακας) σε αντιστοιχία με το τι συνέβαινε στην ευρωπαϊκή ιστορία και λογοτεχνία. Σκοπός των πινάκων είναι να κατανοήσουμε την στροφή που κάνει η λογοτεχνία και κυρίως το πολιτικοποιημένο μυθιστόρημα στην Ελλάδα από την εποχή της μεταπολίτευσης και μετά.

³ Μιχαηλίδης, Μπάμπης. Το μυθιστόρημα της αμφισβήτησης και η ρήξη του λογοτεχνικού ιστού. Αθήνα: Δωρικός, 1999.

1945 - 1974 ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

1945-1974	Νεοελληνική Λογοτεχνία	Νεοελληνική Ιστορία		Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία και Ιστορία	
				1946	Θάνατος προέδρου ΗΠΑ Ρούζβελτ (γέννηση 1882)
		1946	Μάρτιος, βουλευτικές εκλογές. Σεπτέμβριος, δημοψήφισμα· επάνοδος Γεωργίου Β΄	1932	Ο Φραγκλίνος Ρούζβελτ πρόεδρος των ΗΠΑ
		1947-1949	"Δόγμα Τρούμαν". 1 Απριλίου θάνατος Γεωργίου Β΄. Βασιλέας Παύλος Εμφύλιος πόλεμος		
1948-1950	Μυθιστορήματα Νίκου Καζαντζάκη	1948	Ένωση Δωδεκανήσου με την Ελλάδα	1948	Θάνατος Μαχάτμα Γκάντι
				1949	Εγκατάσταση Λαϊκής Δημοκρατίας (κομμουνισμού) στην Κίνα. George Orwell (Τζορτζ Οουργελ), Nineteen Eighty- Four (1984)
				1950-1951	Πόλεμος Κορέας

		1951	Κυβέρνηση Α. Παπάγου	1951	Θάνατος Α. Γκιντ (A. Gide) (γέννηση 1856)
				1953	Θάνατος Στάλιν (γέννηση 1879)
1954	Έκδοση πρώτης συλλογής διηγημάτων Α. Σαμαράκη (Ζητείται Ελπίς)	1954-1955	Κυπριακό ζήτημα		
		1955	Οκτώβριος, θάνατος Αλεξάνδρου Παπάγου. Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή (ΕΡΕ)	1955	Θάνατος Άλμπερτ Αϊνστάιν (A. Einstein) (γέννηση 1879) και Τόμας Μαν (Th. Mann) (γέννηση 1875)
1958	Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου στον Σ. Τσίρκα			1958	Ο στρατηγός Ντε Γκολ πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας. Β. Pasternak (Μπόρις Παστερνάκ), Dr. Zhivago (Δόκτωρ Ζιβάγκο)
1959	“Σήμα Κινδύνου”, Α. Σαμαράκης	1959	Συμφωνίες Ζυρίχης και Λονδίνου: η Κύπρος ανεξάρτητη δημοκρατία (Αύγουστος 1960)		
1960-1962	Κρατικό Βραβείο Διηγήματος, Α. Σαμαράκης. Α. Φραγκιάς “Καγκελόπορτα”	1960	Αύγουστος: η Κύπρος ανεξάρτητη δημοκρατία	1960	Ο Τζον Φιτζέραλντ Κένεντι (J.F. Kennedy) εκλέγεται πρόεδρος των ΗΠΑ με το κόμμα των Δημοκρατικών

1963	Το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας στον Γιώργο Σεφέρη	1963	Μάιος, δολοφονία Γρηγόρη Λαμπράκη (μέλους της ΕΔΑ) στη Θεσσαλονίκη. Ιούνιος, παραίτηση κυβέρνησης Καραμανλή	1963	Δολοφονία του Τζον Φιτζέραλντ Κένεντι (J.F. Kennedy) - προέδρου των ΗΠΑ- (γέννηση 1917)
		1964	Φεβρουάριος, Η ένωση Κέντρου (Γεώργιος Παπανδρέου) κερδίζει την πλειοψηφία στις εκλογές. Μάρτιος, θάνατος του βασιλέα Παύλου· βασιλεύς Κωνσταντίνος Β΄		
1965	Α. Σαμαράκης, “Το λάθος”	1965	Ιούλιος, ο Γεώργιος Παπανδρέου υποχρεώνεται από τον βασιλιά να παραιτηθεί· πολιτική κρίση	1965	Επίθεση ΗΠΑ στο Βιετνάμ. Θάνατος Ουίνστον Τσόρτσιλ (W. Churchill) (γέννηση 1874) και Τόμας Στερνς Έλιοτ (T.S. Eliot) (γέννηση 1888)
1966	Βραβείο των Δώδεκα-Έπαθλο Κ. Ουράνη στον Α. Σαμαράκη	1966	Δεκέμβριος, υπηρεσιακή κυβέρνηση Ι. Παρασκευοπούλου, διοικητή της Εθνικής Τραπέζης	1966	Πολιτιστική επανάσταση στην Κίνα
		1967	Απρίλιος, παραίτηση κυβέρνησης Ι. Παρασκευοπούλου· κυβέρνηση Παναγιώτη Κανελλόπουλου (ΕΡΕ)· διάλυση της Βουλής και προκήρυξη εκλογών	1967	Ιούλιος, αραβοϊσραηλινός πόλεμος ("των έξι ημερών"). Θάνατος του Τσε Γκουεβέρα (στη Βολιβία)

			για τις 28 Μαΐου. 21 Απριλίου, πραξικόπημα των συνταγματαρχών (επταετής δικτατορία)· 13 Δεκεμβρίου, αποτυχημένο βασιλικό κίνημα· ο Κωνσταντίνος Β΄ φεύγει στη Ρώμη		
		1968	Αύγουστος, απόπειρα κατά του δικτάτορα Γεωργίου Παπαδόπουλου από τον Αλέξανδρο Παναγούλη. Οκτώβριος, θάνατος του Γεωργίου Παπανδρέου (γέννηση 1888)· εκδηλώσεις κατά του δικτατορικού καθεστώτος στην κηδεμία	1968	Μάιος, φοιτητικές ταραχές στο Παρίσι. ("Μάης του '68"). Αύγουστος, Σοβιετική επέμβαση στην Τσεχοσλοβακία
		1969	Δεκέμβριος, άρση της λογοκρισίας	1969	21 Ιουλίου, απόβαση Αμερικανών αστροναυτών στη Σελήνη. Σεπτέμβριος, πραξικόπημα στη Λιβύη· εγκαθίδρυση δημοκρατίας· συνταγματάρχης Καντάφι. Ο Ρίτσαρντ Νίξον πρόεδρος ΗΠΑ. Ο Βίλυ Μπραντ καγκελάριος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας (Δυτικής)

					Γερμανίας
1970	Δεκαοχτώ κείμενα Βραβείο Αστυνομικής Λογοτεχνίας στην Γαλλία Στον Α. Σαμαράκη	1970	Δίκες εναντίον μελών αντιστασιακών οργανώσεων από το δικτατορικό καθεστώς	1970	Εκλογική νίκη της δημοκρατικής παράταξης στη Χιλή· Σαλβατόρ Αλιέντε
				1971	Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας μέλος του ΟΗΕ
1972	Βραβείο Κριτικών και Εκδοτών Γαλλίας στον Σ. Τσίρκα (Ακυβέρνητες Πολιτείες)			1972	Ταραχές στη Βόρεια Ιρλανδία (Μεγάλη Βρεταννία - Ην. Βασίλειο)
		1973	Μάρτιος, εξέγερση φοιτητών στη Νομική Σχολή (της Αθήνας). Μάιος, κίνημα του Ναυτικού. Ιούνιος, κατάργηση της βασιλείας από τον (δικτάτορα) Γεώργιο Παπαδόπουλο και ανακήρυξη της Δημοκρατίας. Ιούλιος, "Δημοψήφισμα". Αύγουστος, Αμνηστία. Νοέμβριος, Εξέγερση Πολυτεχνείου. Προκήρυξη του Στρατιωτικού Νόμου. Ανατροπή Παπαδόπουλου. Δ. Ιωαννίδης (Κυβέρνηση Αδ.	1973	Σεπτέμβριος, πραξικόπημα στη Χιλή. Ανατροπή και θάνατος του Αλιέντε. Στρατηγός Πινο(τ)σέτ (δικτάτορας)

			Ανδρουτσόπουλου). Πρόεδρος Δημοκρατίας Φαίδων Γκιζίκης		
1974	Α. Αλεξάνδρου, “Το Κιβώτιο”	1974	15-20 Ιουλίου, πραξικόπημα στην Κύπρο. Ο Μακάριος (πρόεδρος και αρχιεπίσκοπος) διαφεύγει. Τουρκικά στρατεύματα αποβιβάζονται στην Κύπρο και καταλαμβάνουν το βόρειο τμήμα του νησιού (επιχείρηση "Αττίλας"). 23 Ιουλίου, πτώση του δικτατορικού καθεστώτος. Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας (πρόεδρος Κωνσταντίνος Καραμανλής, αντιπρόεδρος Γεώργιος Μαύρος). Νοέμβριος, Γενικές εκλογές για την ανάδειξη Αναθεωρητικής Βουλής. Εκλογική νίκη Νέας Δημοκρατίας, κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή. Δεκέμβριος, δημοψήφισμα· κατάργηση της Βασιλείας (με σημαντική πλειοψηφία) και ανακήρυξη της	1974	Πτώση της δικτατορίας στην Πορτογαλία. Πραξικόπημα στην Αιθιοπία· ανατροπή του Χαϊλέ Σελασιέ. Αύγουστος, παραίτηση Ρίτσαρντ Νίξον· ο Τζέραλντ Φορντ πρόεδρος των ΗΠΑ

			Δημοκρατίας		⁴
--	--	--	-------------	--	--------------

1974 - σήμερα ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ

1974-1980	Νεοελληνική Λογοτεχνία	Νεοελληνική Ιστορία		Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία και Ιστορία	
		1975	Ιανουάριος, ψήφιση του νέου Συντάγματος. Ο Κωνσταντίνος Τσάτσος Πρόεδρος Δημοκρατίας	1975	Rilke (Ρίλκε), Sonnette an Orpheus. Luigi Pirandello (Λουίτζι Πιραντέλο), Ερρίκος ο Δ΄
1976	Θάνατος Μ. Λουντέμη (γέννηση 1906)	1976	Απρίλιος, Νόμος 309· η δημοτική καθιερώνεται σε όλες τις βαθμίδες της γενικής εκπαίδευσης. Δεκέμβριος, η δημοτική στη διοίκηση και στα δημόσια έγγραφα	1976	Ιανουάριος, θάνατος του Τσου Εν Λάι. Μάρτιος, Δικτατορία στην Αργεντινή. Στρατηγός Βιντέλα. Σεπτέμβριος, θάνατος Μάο Τσε Τουνγκ. Νοέμβριος, ο Τζίμι Κάρτερ Πρόεδρος των ΗΠΑ
		1977	Αύγουστος, θάνατος αρχιεπισκόπου	1977	Πρώτες εκλογές στην Ισπανία από

⁴ Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. 15 Ιουν. 2007
<<http://www.de.sch.gr>>

			Μακαρίου. Νοέμβριος, βουλευτικές εκλογές. Κυβέρνηση Κωνσταντίνου Καραμανλή		τον εμφύλιο πόλεμο (του 1936 - 1939)
1978	Θάνατος Α. Αλεξάνδρου (γέννηση 1922)				
1979	Το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας στον Οδυσσέα Ελύτη Β. Αλεξιάκης, “Το κεφάλι της γάτας”			1979	Ιανουάριος, ανατροπή του Σάχη της Περσίας (Ιράν) Ρεζά Παχλεβί· αγιατολάχ Χομένι. Εισβολή του Βιετνάμ στην Καμπότζη
1980	Θάνατος Σ. Τσίρκα (γέννηση 1911)			1980	Ιανουάριος, εισβολή ρωσικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν
1981-1989	Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματ ος στον Α. Φραγκιά.	1981-1989	Άνοδος κεντροαριστερ άς (ΠΑΣΟΚ) στην εξουσία.		
1990-2000	Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματ ος στο Θ. Βαλτινό (Στοιχεία για την δεκαετία του '60). Κ. Αρκουδέας, “Το παλιό δέρμα του	1990-2000	Άνοδος κεντροδεξιάς (Ν.Δ) στην εξουσία για την πρώτη	1990-2000	Πόλεμος και διάλυση της

	<p>φιδιού”.</p> <p>Θάνατος Α. Κοτζιά (γέννηση 1926). Κρατικό Βραβείο Παιδικού Βιβλίου στην Α. Ζέη. Σταυρός του Ιππότη των Γραμμάτων & Τεχνών Στον Α. Σαμαράκη. Μεγάλο Κρατικό Βραβείο στον Α. Φραγκιά.</p>		<p>τριετία της δεκαετίας.</p>		<p>Γιουγκοσλαβίας. Πόλεμος του Περσικού Κόλπου</p>
<p>2001-2007</p>	<p>Θάνατος Α. Σαμαράκη (γέννηση 1919)</p>			<p>2001-2007</p>	<p>Πόλεμος στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν. Θάνατος Γ. Αραφάτ. 5</p>

⁵ Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. 15 Ιουν. 2007 <<http://www.de.sch.gr>>

ΙΔΕΟΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΜΦΙΣΒΗΤΙΕΣ

Αντίθετα με την γενιά του '30, η γενιά της μεταπολεμικής λογοτεχνίας παρουσιάζει έντονη πολιτικοποίηση. Οι συγγραφείς που γράφουν στην Ελλάδα κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης, τουλάχιστον στην πλειοψηφία τους, είναι αριστερής ιδεολογικής γραμμής. Παρόλο όμως που κινούνται στον ίδιο χώρο ιδεολογικά, παρατηρούμε κάποιες διαφορές στο τρόπο που γράφουν αλλά και στον τρόπο που ερμηνεύουν καταστάσεις και γεγονότα. Με λίγα λόγια θα μπορούσαμε να πούμε πως βλέπουν τα πράγματα από διαφορετική οπτική γωνία. Βασιζόμενοι πάνω σε αυτό το χαρακτηριστικό τους, το χαρακτηριστικό δηλαδή της διαφοροποίησης και στην πολιτικοποίηση και γενικότερα την διαμόρφωση πολιτικής άποψης που φαίνεται καθαρά στο έργο τους μπορούμε τους εκπροσώπους της τάσης αυτής να τους χωρίσουμε σε δυο κατηγορίες όχι τόσο για να γίνει κάποιος διαχωρισμός όσο για να μπορέσουμε καλύτερα να ανιχνεύσουμε και να καταλάβουμε τους λόγους της μεταξύ τους διαφοροποίησης.

Σύμφωνα και με την Α. Μυκωνίου σε σημειώσεις αναφορικά με τον παραπάνω διαχωρισμό θα μπορούσαμε να έχουμε τις παρακάτω δυο κατηγορίες:

α) Ιδεολόγοι.

Εδώ ανήκουν οι συγγραφείς κυρίως της αριστερής παράταξης και μέσα από κάποιες ιστορικές διηγήσεις, αναφορές σε φυλακίσεις και εξορίες, προβάλλουν ταξικές και ιδεολογικές συγκρούσεις και τον αγώνα τους για ένα καλύτερο και πιο δίκαιο κόσμο. Προσπαθώντας όμως μπορούμε να πούμε, να πλήξουν το κατεστημένο, εξιδανικεύουν καταστάσεις και κινούνται προς ουτοπικές κατευθύνσεις. Έτσι οδηγούνται στο να μιλούν για άφθαρτα ιδανικά και να βυθίζονται σε οραματισμούς. Σε αυτούς μπορούμε να πούμε πως ανήκει ο Δημήτρης Χατζής, ο Μενέλαος Λουντέμης, η Διδώ Σωτηρίου κτλ.

β) Αμφισβητίες

Ασκούν κριτικό πνεύμα. Αυτοί αναφέρονται στα ίδια τραυματικά γεγονότα αλλά τους διακρίνει από τους προηγούμενους η κομματική αμφισβήτηση, η έλλειψη ψευδαισθήσεων, η απομυθοποίηση των άφθαρτων ιδανικών και ένας πικρός ρεαλισμός και κυνισμός. Εδώ ανήκει ο Αντώνης Σαμαράκης, ο Άρης Αλεξάνδρου, ο Χρόνης Μίσσιος κτλ.⁶

Επίσης σε βιβλίο του σχετικά με το μυθιστόρημα αμφισβήτησης ο Μ. Μιχαηλίδης αναφέρεται κατά κάποιο τρόπο στον παραπάνω διαχωρισμό με τα εξής: “Μπροστά στην νέα εικόνα που δίνει μετά το 1970 η ζωή στην Ελλάδα, υποθέτουμε ότι ο συγγραφέας της σύγχρονης εποχής αναζήτησε γύρω του στην κοινωνία το αντικειμενικό ωραίο, σε πραγματικά περιστατικά, π.χ. σε ωραίες ηρωικές πράξεις. Όταν όμως τέτοιο ωραίο δεν το βρήκε γύρω του, γιατί δεν υπήρξε κάτι τέτοιο ανοίγονταν μπροστά του δυο δυνατότητες. Πρώτη η δυνατότητα του απλού ωραίου, χωρίς συγκρούσεις και χυδαιότητες, ώστε τα μέρη να συνεισφέρουν στο αίσθημα του όλου”. Κάπου εδώ βρίσκονται οι ιδεολόγοι συγγραφείς μπορούμε να πούμε. Και συνεχίζει λέγοντας: “Εξακολουθούν βέβαια να δημοσιεύονται έργα ησυχαστικά, που δίνουν περιπτώσεις τελειότητας, αλλά καθώς είναι απολογητικά είναι και παράφωνα. Μια άλλη δυνατότητα ήταν να δημιουργήσει έργα αμφισβήτησης και εδώ χρειάζεται καλλιτεχνικό κουράγιο γιατί σχετίζεται με την κοινωνική λειτουργία της ελευθερίας”.⁷

Αυτό έγινε με το μυθιστόρημα αμφισβήτησης. Το μυθιστόρημα αμφισβήτησης είναι ό,τι νέο υπήρξε στην αφηγηματική παραγωγή από τις αρχές της δεκαετίας του '70 έως και σήμερα και διαπιστώθηκε ότι είναι ένα φαινόμενο συγχρόνως γλωσσικό, κοινωνικό και αισθητικό. Ως αισθητικό, θέτει κατά την διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών της λογοτεχνικής ζωής στην Ελλάδα, προβλήματα γραφής γιατί θέτει υπό αμφισβήτηση τον στρεβλό κοινό λόγο, τη δομή δηλαδή όπου καταλήγουν οι δημόσιοι διάλογοι, από λογοτεχνική σκοπιά. Ως κοινωνικό φαινόμενο, θέτει τα προβλήματα της ρήξης του κοινωνικού ιστού που εμφανίζεται ως αμφισβήτηση της ηθικής τάξης. Ακόμα διαπιστώνεται πως το νέο αυτό λογοτεχνικό ρεύμα των αμφισβητιών δεν επηρεάζεται θετικά από την πολιτικοποίηση αφού δεν πιστεύει σε αυτήν και στις ευρύτερες ιδέες της, αντίθετα, απέχει από αυτήν.

⁶ Μυκωνίου, Άννα. Ελληνική Λογοτεχνία II. Σίνδος: Τ.Ε.Ι.Θ, 2006.

⁷ Μιχαηλίδης, Μπάμπης. Το μυθιστόρημα της αμφισβήτησης και η ρήξη του λογοτεχνικού ιστού. Αθήνα: Δωρικός, 1999.

Είναι μάλιστα θεμιτό εδώ να αναφερθεί πως οι νέοι Έλληνες συγγραφείς της αμφισβήτησης επηρεάζονται κατά την περίοδο από το 1970 και μετά από τους Αμερικάνους και τους Γάλλους συγγραφείς. Η επιρροή μάλιστα που δέχονται από τους Αμερικάνους, ιδιαίτερα από το underground κίνημα, είναι πιο αισθητή κυρίως μετά το 1982.

Εδώ, θα πρέπει να αναφέρουμε πως ένα από τα κύρια γνωρίσματα της λογοτεχνικής περιόδου από το '74 και μετά που εξετάζουμε, είναι ότι ακόμα και λαμπροί συγγραφείς, βάζοντας την πένα τους στην υπηρεσία κάποιων κομμάτων, της εκκλησίας και της πολιτικής σκοπιμότητας γενικότερα, παραιτούνταν από την κριτική τους ικανότητα και έφταναν σε σημείο να γράψουν πράγματα, που έρχονταν σε αντίφαση με όσα πίστευαν ή όφειλαν να πιστεύουν. Αλλά αυτή ακριβώς η πρακτική, ήταν μια ακόμα από τις αιτίες που προκάλεσε την αντίδραση των συγγραφέων που έγραψαν μυθιστόρημα αμφισβήτησης.

Κάτι νέο λοιπόν ξεκίνησε στο ελληνικό λογοτεχνικό πεδίο, μετά το 1974. Υπήρχε η ανάγκη να γραφούν αλλά και να διαβαστούν νέα πράγματα που αφορούσαν την νέα γενιά. Να ειπωθούν πράγματα που όλοι γνώριζαν αλλά κανείς δεν ξεστόμιζε. Πάλι στο βιβλίο του ο Μιχαηλίδης εξετάζοντας το τι γινόταν πριν και μετά την δικτατορία στο λογοτεχνικό τοπίο αναφέρει με λίγα λόγια ότι μέχρι την περίοδο της δικτατορίας, η διαδοχή των τρόπων λογοτεχνικής γραφής εξηγούνταν από το εσωτερικό του λογοτεχνικού είδους και του λογοτεχνικού πεδίου, γιατί υπήρχε μια δοσμένη ζήτηση, που αφορούσε το εσωτερικό των λογοτεχνικών ελίτ μπορούμε να πούμε. Οι λογοτεχνικές δόξες εξαρτιόνταν από τις ιστορικές συγκυρίες. Η λογική που κυβερνούσε την εναλλαγή των λογοτεχνικών καθιερώσεων απαντούσε στις γενικότερες πολιτικές αντιθέσεις. “Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια επικρατούσε ο Μυριβήλης. Τον διαδέχτηκε ο Ρίτσος και έπειτα ο Καβάφης πάλι. Όμως από το '74 περίπου και μετά, ο ποσοτικός πολλαπλασιασμός ομοίων έργων δεν απέδιδε, γιατί δημιουργήθηκε ένα νέο λογοτεχνικό κοινό και ένας νέος τύπος συγγραφέων, που δικαίως ή αδικώς αμφέβαλλαν για τα κίνητρα των λογοτεχνών που έγραφαν υπό την σκέπη της χούντας. Γι’ αυτό η συνέχιση της λογοτεχνικής παραγωγής δεν μπορούσε να είναι μια ποσοτική επανάληψη ομοίων με τα παλαιότερα λογοτεχνικών έργων, αλλά η ποιοτική αλλαγή στην συγγραφή λογοτεχνικών έργων”.⁸

Κατανοούμε λοιπόν και από τα παραπάνω πως η περίοδος από την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974 έως σήμερα σημαδεύεται από ιστορικοπολιτικά και πολιτισμικά γεγονότα τα οποία σημαδεύουν το

⁸ Μιχαηλίδης, Μπάμπης. Το μυθιστόρημα της αμφισβήτησης και η ρήξη του λογοτεχνικού ιστού. Αθήνα: Δωρικός, 1999.

ήθος, το ύφος και τη φυσιογνωμία της. Κατ' αυτόν τον τρόπο σημαδεύεται και το μυθιστόρημα της περιόδου αυτής. Το Πολυτεχνείο και η πτώση της δικτατορίας, αν δεν έχουν περάσει αυτόνομα στα κείμενα, οπωσδήποτε έχουν επηρεάσει υποδόρια την παραγωγή.

ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Οι λογοτέχνες λοιπόν, στον οποίον τα κείμενα συναντάμε το στίγμα των παραπάνω γεγονότων και καταστάσεων που αναφέραμε είναι πολλοί και διάφοροι οι κυριότεροι από τους οποίους είναι:

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ (1919-2003)

Σημαντικός πεζογράφος μας, του οποίου το έργο γνωρίζει ιδιαίτερα μεγάλη διάδοση τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Ο Αντώνης Σαμαράκης, του Ευριπίδη και της Ανδριανής, γεννήθηκε στην Αθήνα, όπου σπούδασε νομικά (1937-1941). Από το 1935 ως το 1963 εργάστηκε στο Υπουργείο Εργασίας, θέση από την οποία παραιτήθηκε με την επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά. Την περίοδο της Κατοχής θα λάβει μέρος στην Εθνική Αντίσταση, ενώ από το 1945 και μετά θα συνεχίσει να εργάζεται στο υπουργείο, εγκαταλείποντας τη θέση αυτή το 1963. Το αντιστασιακό του παρών το έδωσε και στην περίοδο της δικτατορίας των Απριλιανών, ενώ ποτέ δεν έπαψε να ασχολείται με ποικίλα κοινωνικά προβλήματα.

Συμμετείχε ως εκπρόσωπος της χώρας μας σε διεθνείς συναντήσεις για θέματα εργασιακά και μεταναστευτικά. Την περίοδο 1968-1969 ηγήθηκε αποστολής εμπειρογνομοσύνης στις χώρες της Αφρικής μετά

από ανάθεση της Διεθνούς Ομάδας Εργασίας. Ως εκπρόσωπος της Ουνέσκο ταξίδεψε στην Αιθιοπία και δραστηριοποιήθηκε με άρθρα του για τη διεθνή κινητοποίηση υπέρ της επίλυσης των προβλημάτων των κατοίκων της χώρας.

Στη λογοτεχνία πρωτοεμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1930 ως ποιητής από τις στήλες των περιοδικών Παιδικός κόσμος και Διάπλασις των Παίδων. Ακολούθησαν δημοσιεύσεις του στις σελίδες της Νέας Εστίας και άλλων περιοδικών, όπως το Ξεκίνημα, και τα Νεοελληνικά Γράμματα. Συνεργάστηκε επίσης με το περιοδικό Ακτίνες μετά τον πόλεμο του 1940.

Το 1954 εκδόθηκε η πρώτη του συλλογή διηγημάτων με τίτλο Ζητείται ελπίς. Ακολούθησαν πέντε ακόμη βιβλία του, τα οποία γνώρισαν πολλές επανεκδόσεις και μεταφράσεις σε ξένες γλώσσες. Τιμήθηκε με το κρατικό βραβείο διηγήματος (1962 για το Αρνούμαι), το Βραβείο των Δώδεκα - Επαθλο Κώστα Ουράνη (1966 για το Λάθος), το Μέγα Βραβείο Αστυνομικής Λογοτεχνίας στη Γαλλία (1970 για το Λάθος). Τιμήθηκε επίσης για τη συνολική προσφορά του από τη διοργάνωση Euroralia (1982) και με το Σταυρό του ιππότη των Γραμμάτων και των Τεχνών (1995).

Μετά τη μεταπολίτευση δημοσίευσε κείμενα κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο. Διηγήματά του έγιναν σενάρια για κινηματογραφικές ταινίες.

Η πεζογραφία του Αντώνη Σαμαράκη τοποθετείται στο χώρο της κοινωνικής καταγγελίας. Μέσα από τα έργα του προβάλλει έντονη η αγωνία για την πορεία του σύγχρονου κόσμου, η κοινωνική συνείδηση και η ανθρωπιστική κοσμοθεωρία του συγγραφέα. Η γλώσσα του είναι απλή, χωρίς επιτηδευμένο ύφος, ξεχωρίζει κυρίως για την πυκνότητα των νοημάτων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η ευρηματικότητα στην εξέλιξη και το τέλος της δράσης και η συχνή χρήση οπτικής χρήσης του λόγου (κείμενα δακτυλογραφημένα, σκίτσα, κ.α.). Ο Σαμαράκης κατάφερε με το πεζογραφικό του έργο να δώσει ένα στίγμα της σύγχρονης εποχής, μέσα από ένα ανθρωποκεντρικό κοίταγμα, το οποίο συγκίνησε τελικά πολλούς αναγνώστες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, όπως αποδεικνύουν οι πολλές μεταφράσεις των κειμένων του σε ευρωπαϊκές και μη γλώσσες.

Μυθιστορήματά του είναι τα: Σήμα κινδύνου (1959), Το Λάθος

(1965), *En onόmati* (1998). Επίσης έχει γράψει και τα εξής διηγήματα: *Ζητείται Ελπίς* (1954), *Αρνούμαι* (1961), *Το διαβατήριο* (1973), *Η κόντρα* (1992), *Αυτοβιογραφία 1919- (1996)*, *Μαρτυρίες για τον Αντώνη Σαμαράκη* (2000).⁹

Μάλιστα κάποτε ο Ευάγγελος Βενιζέλος, ως υπουργός πολιτισμού της Ελλάδας είχε δηλώσει για τον συγγραφέα τα παρακάτω: “Ο Αντώνης Σαμαράκης είναι έμπρακτος ανθρωπιστής, όχι ένας ανθρωπιστής δια του λόγου αλλά δια του καθημερινού του έργου. Επιτρέψτε μου, λοιπόν, να κωδικοποιήσω τα προσόντα του συγγραφικού του έργου όπως εγώ τα αντιλαμβάνομαι.

Ξεκινώ με το μεγαλύτερο λογοτεχνικό προσόν που μπορεί να διαπιστώσει κανείς, δηλαδή την απουσία πεποιημένης "λογοτεχνικότητας", την απουσία επιτήδευσης αυτό είναι άλλωστε το βασικό στοιχείο του ταλέντου, της έμπνευσης και της γνησιότητας. Κανένα γνήσιο και μεγάλο έργο δεν επιδεικνύει τη λογοτεχνικότητά του. Η προβολή της λογοτεχνικότητας, νομίζω ότι υπονομεύει τη φυσικότητα και τη ανθεκτικότητα του έργου. Αντίθετα ο Αντώνης Σαμαράκης αποδεικνύει τον αυθορμητισμό του ταλέντου του και άρα τη γνησιότητα του λόγου του.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ταυτόχρονα η βαθιά ελληνικότητα και η παγκοσμιότητα του έργου του. Ο Αντώνης Σαμαράκης, είναι παγκόσμιος και έχει τη μεγάλη αναγνώριση του πιο πολυμεταφρασμένου ίσως έλληνα συγγραφέα των τελευταίων δεκαετιών. Σημαίνει πως κομίζει ένα μήνυμα παγκόσμιο. Αυτό γίνεται όμως αντιληπτό ως μήνυμα έλληνα συγγραφέα, που έχει σταθερό σημείο αναφοράς και εθνική ταυτότητα.

Το τρίτο στοιχείο είναι ο ανθρωπισμός, αλλά με μια πολύ συγκεκριμένη μορφή. Ο Αντώνης Σαμαράκης είναι ο συγγραφέας του "έπους της καθημερινότητας". Θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτό είναι μια μινιμαλιστική προσέγγιση. Όμως αυτό το έπος της καθημερινότητας είναι ουσιωδέστατο και βαθύτατα πολιτικό. Γι' αυτό ο Αντώνης Σαμαράκης, ουσιαστικά συνθέτει και εκπέμπει ένα βαθύτατο πολιτικό λόγο.

Και όλα αυτά ο ίδιος τα καθιστά αντιληπτά από τους τρίτους, οι οποίοι αντιλαμβάνονται, νοιώθουν και τελικά προσλαμβάνουν ως προνομιακοί και αβίαστοι αναγνώστες και το συγγραφέα και το έργο του.

Εγκαθιδρύεται έτσι αυτή η "υπόγεια" και γοητευτική σχέση που συνδέει διανοητικά και συναισθηματικά το συγγραφέα με τον αναγνώστη.

Αυτή, άλλωστε, η πλήρης ταύτιση του συγγραφέα και του έργου του,

⁹ Ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία: βιογραφίες, εργογραφίες και βιβλιογραφίες Ελλήνων και ξένων ποιητών και πεζογράφων. 5 Ιουλ. 2007. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.logotexnia.com>>

είναι η πιο μεγάλη επιτυχία που μπορεί να έχει ένας συγγραφέας”¹⁰.

Από τα σπουδαιότερα έργα του (και πιθανότατα το σπουδαιότερο) είναι “Το λάθος” το οποίο πρόκειται για ένα αληθινό αριστούργημα. Είναι θα μπορούσαμε να πούμε το έργο που τον καθιέρωσε και ως αμφισβητία συγγραφέα, κάτι το οποίο αναλύουμε παρακάτω. Με ιδιοφυΐα, δύναμη φαντασίας και εντελώς έξοχη τεχνική, ο Αντώνης Σαμαράκης δίνει την ψυχολογική πάλη ανάμεσα σε δύο πράκτορες της Μυστικής Υπηρεσίας Ασφαλείας ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος και στον ύποπτο που έχει συλληφθεί. Το έργο αυτό είναι πραγματικά ένα σκληρό χτύπημα κατά του ολοκληρωτισμού. Για το έργο αυτό του Σαμαράκη τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως έχουν μιλήσει με τα καλύτερα λόγια σημαντικοί άνθρωποι της παγκόσμιας τέχνης όπως η Agatha Christie, ο Luis Bunuel, ο Arthur Miller κ.ά.

ΧΡΟΝΗΣ ΜΙΣΣΙΟΣ (1930-)

Ο Χρόνης Μίσσιος γεννήθηκε στη Καβάλα το 1930, από γονείς καπνεργάτες, και έζησε τα πρώτα παιδικά του χρόνια στα Ποταμούδια, μια γειτονιά γεμάτη πρόσφυγες, καπνεργάτες από τη Θάσο και παράνομους κομμουνιστές κυνηγημένους από τη δικτατορία του Μεταξά. Αυτή τη περίοδο, η οικογένεια του καταφεύγει στη Θεσσαλονίκη, και ο Χ.Μ δουλεύει μικροπωλητής, με κασελάκι στο λιμάνι. Το σχολείο το σταμάτησε στη δευτέρα δημοτικού. Στη κατοχή, ο Ερυθρός Σταυρός στέλνει αποστολές παιδιών σε αγροτικές περιοχές για να τα σώσει από τη πείνα.

Ο Χ.Μ βρίσκεται τσομπανόπουλο στα Γιαννιτσά, απ' όπου, με το κοπάδι του, περνάει στους αντάρτες που τον χρησιμοποιούν ως σύνδεσμο. Με την απελευθέρωση επιστρέφει στη Θεσσαλονίκη, κι από κει και πέρα η ζωή του ακολουθεί τη περιπέτεια της αριστεράς στην Ελλάδα. Οργανώνεται στο Δημοκρατικό στρατό πόλεων, και το 1947, συλλαμβάνεται, βασανίζεται άγρια, και καταδικάζεται σε θάνατο. Έζησε εννιά μήνες περιμένοντας κάθε πρωί να τον εκτελέσουν, και γλίτωσε το γεγονός χάρη σ' ένα τυχαίο γεγονός.

Το 1953 αποφυλακίζεται, παρουσιάζεται στο στρατό και στέλνεται στο Μακρονήσι, κι αργότερα στον Άι-Στράτη, οπού μένει ως το 1962

¹⁰ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

που διαλύθηκε το στρατόπεδο, με μικρά διαλείμματα ελεύθερου βίου. Από το 1962 που βγαίνει, δουλεύει ως στέλεχος της Ε.Δ.Α. Η δικτατορία του '67 τον βρίσκει μέλος της πενταμελούς γραμματείας της Δ.Ν. Λαμπράκη, υπεύθυνο για την οργανωτική δουλειά. Περνάει στη παρανομία από τη πρώτη στιγμή, και μαζί με άλλα στελέχη της Δ.Ν. Λαμπράκη ιδρύουν το Π.Α.Μ.

Το Νοέμβριο του 1967 συλλαμβάνεται και καταδικάζεται από το στρατοδικείο σε δεκαοχτώ χρόνια φυλακή. Και πάλι Αβέρωφ, Κέρκυρα, Κορυδαλλός, ως την αμνηστεία του Παπαδόπουλου, τον Αύγουστο του 1973. Από τότε ζει ελεύθερος στην Αθήνα.¹¹

Τα βιβλία που έχει εκδώσει είναι:

Τα κεραμίδια στάζουν (1991)
Χαμογέλα, ρε... τι σου ζητάνε; (1988)
Καλά, εσύ σκοτώθηκες νωρίς (1985)
Το κλειδί είναι κάτω από το γεράνι
Ντομάτα με γεύση Μπανάνας

Στην πλειοψηφία τους τα έργα του αποτελούν στοιχείο και απόδειξη της ιδεολογίας που ο Μίσσιος έχει αναπτύξει ως άνθρωπος αλλά και ως συγγραφέας απέναντι στα κόμματα και την πολιτική γενικότερα, της ιδεολογίας της αμφισβήτησης.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ (1924-)

Γεννήθηκε το 1924 στην Καβάλα. Σπούδασε νομικά στην Θεσσαλονίκη και σκηνοθεσία τηλεόρασης στην Αμερική. Κατά την περίοδο της δικτατορίας έζησε στο εξωτερικό και την δεκαετία του '80 διετέλεσε διευθυντής της ΕΡΤ. Όσον αφορά την λογοτεχνία στην αρχή της καριέρας του συνεργάστηκε με περιοδικά και εφημερίδες της Αθήνας και της Ευρώπης, στα οποία δημοσίευε διηγήματα και κείμενα του. Το πρώτο του βιβλίο ήταν Η διήγηση του Ιάσονα ενώ άλλα έργα του είναι: Το Ζ, που έγινε και κινηματογραφική ταινία από τον Κώστα Γαβρά και σημείωσε μεγάλη επιτυχία, Αναμνήσεις από τον Χείρωνα, Το Φύλλο, Το

¹¹ Χρόνης Μίσσιος, 29 Μαΐου 2007. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.geocities.com>>

πηγάδι, Το αγγέλιασμα, Ο μονάρχης, Πορτραίτα, Ο θάνατος του Αμερικάνου, Το νερό, Καφενείο Εμιγκρέκ, Ο Γλαύκος Θρασάκης, κ.α. Ο Βασίλης Βασιλικός έχει γράψει πάνω από 50 βιβλία και πολλά από αυτά έχουν μεταφραστεί στο εξωτερικό.¹²

Το έργο του Βασίλη Βασιλικού /εκτείνεται σε περίπου 90 τίτλους βιβλίων και καλύπτει όλα σχεδόν τα είδη του γραπτού λόγου: διήγημα, μυθιστόρημα, νουβέλα, ποίηση, μαρτυρίες/ ντοκουμέντα, θέατρο και χρονογράφημα. Βέβαια το κυρίαρχο είδος είναι το μυθιστόρημα. Ο Β.Β. δίνει την εντύπωση ενός διαρκούς αυτοβιογραφούμενου συγγραφέα. Αυτό εν μέρει ευσταθεί. Σε μια προσεκτικότερη προσέγγιση διαπιστώνει κανείς ότι πρόκειται για έναν δεινό επινοητή χαρακτήρων/ ηρώων με τους οποίους "δείχνει" να ταυτίζεται, διότι ξέρει καλά πόσο αυτό διευκολύνει τον αναγνώστη ο οποίος έχει την έμφυτη τάση να ταυτίζεται με τον αφηγητή/συγγραφέα.

Μ' αυτή την έννοια ο Β.Β. ακολουθεί την μεγάλη κλασική παράδοση του γαλλικού και ρωσικού μυθιστορήματος. Την ακολουθεί όμως ως ένα σημείο, διότι στη συνέχεια την ανατρέπει, εκμεταλλευόμενος τα επιτεύγματα της μοντερνιστικής λογοτεχνίας του 20ου αιώνα. Ο όρος "φανταστικό ντοκιμαντέρ" με τον οποίον ο ίδιος χαρακτηρίζει το παγκόσμιας φήμης μυθιστόρημά του "Ζ", εξηγεί με τον καλύτερο τρόπο πως αντιμετωπίζει το περιβόητο ζήτημα φανταστικού - πραγματικού στη λογοτεχνία. Μοιάζει να μας λέει: "αυτά που γράφω είναι αληθινά διότι τα έχω επινοήσει εγώ". Συνεπώς η περιγραφή της πραγματικότητας/ κοινωνικής και ιδιωτικής/ και η φαντασιακή της αναπαράσταση στο έργο του Β.Β. δεν λειτουργούν μεμονωμένα, αλλά αποτελούν δύο περιοχές με δυσδιάκριτα όρια μεταξύ τους.

Θα πρέπει ακόμα να επισημανθεί ότι η αριστερή συνείδηση του συγγραφέα τροφοδοτεί μόνιμα την πολιτική του σκέψη, που παραμένει σκέψη ενός θυμωμένου, νέου αμφισβητία. Στα έργα του συχνά οι ήρωές του αρνούνται να συμβιβαστούν με τους κανόνες που προϋποθέτει η οικονομική - κοινωνική τους αποκατάσταση. Μια τέτοια στάση, βοηθά τον αναγνώστη να συνειδητοποιήσει καλύτερα τους μηχανισμούς εξουσίας και καταπίεσης, που προσπαθούν να μείνουν κρυμμένοι στο σκοτάδι μιας σκόπιμης παραπλάνησης. Η μεγάλη ανταπόκριση που έχουν βρει τα βιβλία του στο ελληνικό αλλά και το διεθνές κοινό - είναι ο πιο πολυμεταφρασμένος Έλληνας

¹² [Greekbooks](http://www.greekbooks.gr), 4 Ιουλ. 2007. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.greekbooks.gr>>

συγγραφέας μετά τον Καβάφη, τον Καζαντζάκη και τον Ρίτσο - αποδεικνύει ότι οι αναγνώστες του έχουν αναγνωρίσει την σημαντική του συμβολή, ως συγγραφέα, στην υπεράσπιση της συλλογικής μνήμης και τελικά της αξιοπρέπειας του ανθρώπου του 20ου αιώνα, πέρα από εθνικά σύνορα και κοινωνικές ιδιαιτερότητες.

Πρωτεύουσα θέση στο έργο του Β. Βασιλικού έχει το αυτοβιογραφικό στοιχείο. Με άμεσο ή πλάγιο τρόπο ο συγγραφέας αφηγείται περιστατικά, όπου είτε συμμετέχει ο ίδιος, είτε πρωταγωνιστεί κάποιος φανταστικός ανθρώπινος τύπος που συμπεριφέρεται με τρόπους που αναπαράγουν τις αντιδράσεις του ίδιου του συγγραφέα. Οι επιδράσεις που δέχτηκε αφομοιώθηκαν σε ένα προσωπικό ύφος όπου δεσπόζουσα θέση έχουν το χιούμορ και η ειρωνεία. Παράλληλα με την προσπάθεια ανανέωσης της πεζογραφικής μορφής ο Βασιλικός υιοθέτησε μια αιρετική στάση απέναντι στον παραδοσιακό αφηγηματικό χρόνο... Γενικά, τα βιβλία του Β. Βασιλικού είναι γραμμένα με ένα τρόπο αποσπασματικό, ελλειπτικό, με σύντομες κατά τεκμήριο φράσεις που θυμίζουν ημερολογιακές καταγραφές και που προσδίδουν αμεσότητα και ζωντάνια στην αφήγηση. Ο Βασιλικός ξεκινώντας από άμεσες ή έμμεσες εμπειρίες της καθημερινής ζωής, αξιοποιεί εντυπώσεις, μνήμες και περιστατικά, μυθοποιώντας τα έτσι, ώστε να προβάλλει πάντοτε την προσωπική, ηθική στάση του απέναντι σ' έναν κόσμο συμβατικό που κυριαρχείται από τις ποσοτικές αξίες. Η πολιτική σκέψη, συνεπώς, διαδραματίζει όλο και μεγαλύτερο ρόλο στο έργο του, εκφράζοντας την πρόθεση του μοναχικού ατόμου να μην υποταχτεί στους κατεστημένους θεσμούς της κοινωνίας, τους οποίους άλλωστε θεωρεί και απάνθρωπους, δηλαδή παράλογους.

Οι νέοι της μεταπολεμικής γενιάς και τα προβλήματά τους είναι εκείνο που ιδιαίτερα, αν όχι αποκλειστικά, ενδιαφέρει τον κ. Βασιλικό. Μια κατηγορία νέων, θα έπρεπε να προσθέσουμε για να είμαστε ακριβέστεροι. Γιατί όλοι οι ήρωες του βαρύνονται με το ίδιο "στίγμα". την αδυναμία προσαρμογής στις μεταπολεμικές συνθήκες ζωής, που πληγώνει θανάσιμα την αυξημένη ευαισθησία τους και τους αναγκάζει να κλειστούν στον εαυτό τους. Η ευαισθησία τούτη στο νέο του πεζογράφημα. Το Φύλλο, φτάνει στα όρια του παθολογικού. Οδηγεί τον κεντρικό ήρωα του πεζογραφήματος σε παραισθήσεις, οι οποίες και ουσιαστικά εξαντλούν την "υπόθεση" του βιβλίου. Τα όρια του φανταστικού και του πραγματικού, συνειδητά, συγχέονται στο Φύλλο. Η αίσθηση της μόνωσης, αλλά και η πεποίθηση ότι ο διάλογος που θα τον απελευθέρωνε από τα δεσμά της, είναι αδύνατος με τους ανθρώπους, αναγκάζει τον ήρωά μας να ζητήσει τη συντροφιά ενός φυτού, που δε θα

του προσφέρει μονάχα τη διέξοδο που αναζητάει, αλλά και θα γίνει "τιμωρός" των γύρω του, του περιβάλλοντος, στην ασημαντότητα, την ποταπότητα και τη μακαριότητα του οποίου βλέπει την αιτία του κακού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρακάτω άποψη του συγγραφέα σχετικά με το πολιτικοποιημένο και το μυθιστόρημα γενικότερα: “Το μυθιστόρημα προϋποθέτει μια ολική θεώρηση και σύγκρουση με το χρόνο, την ιστορία και τη κοινωνία. Εξαρτάται από μια οργανωμένη κοινωνία, που βρίσκεται είτε σε άνοδο είτε σε παρακμή. Οι μεγάλοι μυθιστοριογράφοι προήλθαν από ιμπεριαλιστικές χώρες (Βρετανία, Γαλλία) ή από ετοιμόρροπες αυτοκρατορίες (Ρωσία). Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν ούτε υπήρξαν ποτέ τέτοιες προϋποθέσεις: δεν υπάρχει οργανωμένη κοινωνία με σαφώς οριοθετημένες τάξεις, αντιτιθέμενα συμφέροντα κ.λπ. Η ελληνική κοινωνία όπως διαμορφώθηκε μετά την ανεξαρτησία είναι παρωδία της βιομηχανικής κοινωνίας της Δύσης.”¹³

Έργα του:

Το φύλλο (1961)

Το πηγάδι (1961)

Τ' αγκάλιασμα (1961)

Z (1966)

Μαγνητόφωνο (1970)

Μαγνητόφωνο 2 (1971)

Το τελευταίο αντίο (1979)

Ο τρομερός μήνας Αύγουστος (1979)

K (1992)

Η μνήμη επιστρέφει με νέα πέδιλα (2000)

¹³ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

ΑΛΚΗ ΖΕΗ (1925-)

Η Άλκη Ζέη γεννήθηκε στην Αθήνα και πέρασε τα πρώτα παιδικά της χρόνια στη Σάμο. Σπούδασε στην Φιλοσοφική Αθηνών, στη Δραματική σχολή του Ωδείου Αθηνών και σεναριογραφία στο Κινηματογραφικό Ινστιτούτο της Μόσχας. Ασχολήθηκε με το γράψιμο από μικρή. Όταν ήταν μαθήτρια γυμνασίου, άρχισε να γράφει έργα για το κουκλοθέατρο. Ένας από τους χαρακτήρες που δημιούργησε, ο Κλούβιος, έγινε μετέπειτα ένας από τους κυριότερους ήρωες του κουκλοθέατρου Αθηνών "Μπάρμπα Μυτούσης". Αργότερα, συνέχισε το γράψιμο, δημοσιεύοντας σειρά διηγημάτων της στο περιοδικό "Νεανική Φωνή", ένα περιοδικό για νέους που είχε ως συντακτική επιτροπή τον Μάριο Πλωρίτη, τον Τάσσο Λιγνάδη, τον Κωστή Σκαλιώρα.

Από το 1954 έως το 1964 έζησε ως πολιτική πρόσφυγας στην Μόσχα. Το 1964 επιστρέφει οικογενειακώς στην Ελλάδα για να ξαναφύγει το 1967 πάλι, με τον ερχομό της Χούντας - αυτή τη φορά για το Παρίσι. Κατά την διάρκεια της παραμονής της στην Σοβιετική Ένωση, γράφει διηγήματα και νουβέλες που τα στέλνει στην Ελλάδα και δημοσιεύονται στο Λογοτεχνικό περιοδικό "Επιθεώρηση Τέχνης". Τα παιδικά της βιβλία έχουν μεταφραστεί σε 20 γλώσσες, ενώ το πρώτο της μυθιστόρημα έγινε μπεστ- σέλλερ και έχει μεταφραστεί σε 6 γλώσσες.

Εφηβικά μυθιστορήματά της είναι: Το καπλάνι της βιτρίνας (1966), Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου (1971), Κοντά στις ράγες (1974), Αρβυλάκια και γόβες (1975), Ο θεός Πλάτων (1975), Μια Κυριακή του Απρίλη (1978), Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα (1987) κτλ..

Η Άλκη Ζέη ανήκει στην πρωτοπορία των συγγραφέων που τα βιβλία τους έφεραν μια ανανεωτική πνοή στη λογοτεχνία για παιδιά. Τα θέματα των βιβλίων της, που συχνά τα εμπνέεται από προσωπικά της βιώματα, είναι πανανθρώπινα. Θέματα που όπως λέει και η ίδια 'έχουν συγκλονίσει τη χώρα μας και δεν τα λέμε ποτέ στα σχολεία'. Και λέει πάντα την αλήθεια, χρησιμοποιώντας συχνά την αυθόρμητη γλώσσα των παιδιών.

Το βιβλίο της για μεγάλους, "Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα", θα' λέγε κάποιος πως είναι η ίδια η φωνή της Άλκης Ζέη. Η ηρωίδα της σ' ένα μεταίχιμιο της ζωής της, ανασύρει τις μνήμες της και πετράδι το πετράδι, συνθέτει το ψηφιδωτό της τριακονταετίας. Ο λόγος της κυλάει χωρίς πικρία, χωρίς μεταμέλεια, με ζεστασιά, με μια τρυφερή θα λέγαμε

φροντίδα, για να μη γυμνώσει το παρελθόν, τη ζωή της και τη ζωή την ίδια.

Βιβλίο για μεγάλους είναι και η 'Δωδέκατη Γιαγιά'. Ένα βιβλίο που αναφέρεται σε ανθρώπους που πέρασαν σα φίλοι από τη ζωή της, με χαρακτηριστικές σκηνές μνήμης και αγάπης.

Η Άλκη Ζέη συγκαταλέγεται σήμερα στους πιο γνωστούς και πολυδιαβασμένους συγγραφείς παιδικής λογοτεχνίας στο διεθνή χώρο. Τα βιβλία της, 'Το καπλάκι της βιτρίνας', 'Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου' και το 'Κοντά στις Ράγες', έχουν τιμηθεί με το βραβείο MILDRED L. BATCHELDER, που δίνεται στις Ηνωμένες Πολιτείες κάθε χρόνο στο καλύτερο μεταφρασμένο ξένο παιδικό βιβλίο. Στην Ελλάδα το 1993 το βιβλίο της 'Θέατρο για παιδιά' τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Παιδικού Βιβλίου, ενώ στη Γαλλία το 1994, μια ομάδα επίλεκτων κριτικών κατέταξε το βιβλίο της "Το καπλάκι της βιτρίνας ανάμεσα στα 136 καλύτερα βιβλία των τελευταίων 20 χρόνων σ' όλον τον κόσμο.¹⁴

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ (1921-)

Ο Αντρέας Φραγκιάς γεννήθηκε στην Αθήνα το 1921. Σπούδασε Οικονομικές Επιστήμες, αλλά διέκοψε τις σπουδές του πριν το πτυχίο, εξαιτίας του πολέμου και της συμμετοχής του στην Αντίσταση. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος σε περιοδικά και εφημερίδες. Τα μυθιστορήματά του μεταφράστηκαν στα γερμανικά, ρουμάνικα, ουγγρικά, ρώσικα και γαλλικά. Υπήρξε φίλος και συνεργάτης του Άρη Αλεξάνδρου και του Δημήτρη Χατζή. Τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος το 1988 για "Το πλήθος" και το 2000 με το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο για το σύνολο του έργου του.

Μυθιστορήματα που έχει γράψει είναι τα παρακάτω.

Άνθρωποι και σπίτια, 1955.

Η καγκελόπορτα, 1962.

Λοιμός, 1972.

Το πλήθος, 1985-1986

¹⁴ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

Ο Αντρέας Φραγκιάς είναι ένας μάλλον ολιγογράφος συγγραφέας. Μέσα στις τέσσερις δεκαετίες της συγγραφικής του δράσης δημοσιεύει μόνο τέσσερα μυθιστορήματα (ένα ανά δεκαετία): Άνθρωποι και σπίτια (1955), Η καγκελόπορτα (1962), Λοιμός (1972) και το δίτομο Πλήθος (1985-86). Όμως παρά το φειδωλό της γραφής του, ο Φραγκιάς βαραίνει πολλαπλά στη συνείδηση των ελλήνων αναγνωστών αλλά και στην απρόσωπη γραμματολογία μας - για την ουσιαστική συμβολή του στην υπόθεση της σύγχρονης μυθιστοριογραφίας μας, τόσο για τον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνει και πραγματώνει το θέμα του, όσο και για το ήθος του λόγου και των αισθημάτων του.

Ο Φραγκιάς ανήκει στη λεγόμενη πρώτη περίοδο της μεταπολεμικής λογοτεχνίας μας, δηλαδή συμμετρύεται με εκείνους τους συγγραφείς, που ως έφηβοι ή νέοι άνδρες (και νέες γυναίκες) επιβιώνουν μέσα από τον Πόλεμο, την Κατοχή και τον Εμφύλιο και εμφανίζονται στον χώρο της λογοτεχνίας μας στη δεκαετία 1945-1955. Ως εκ τούτου είναι φυσικό ότι οι εμπειρίες τους ανήκουν κατά τεκμήριο (και σε αυτό άλλωστε επιμένουν) στις περιπέτειες και στα σκληρά χρόνια που βίωσαν. Πρόκειται για μια γενιά πεζογράφων που δοκιμάζουν τα τρυφερά τους νιάτα μέσα σε πολέμους, πείνες, κακουχίες, διώξεις και βασανιστήρια.

Ο Αντρέας Φραγκιάς είναι ο κατ' εξοχήν μυθιστοριογράφος του μεταπολέμου. Ανήκει στην πρώτη μεταπολεμική γενιά και έγραψε αποκλειστικά μυθιστόρημα - το μυθιστόρημά της. Δεν τον απασχολεί η ιστορία αλλά η μετα-ιστορία, το αποτύπωμα της πρώτης στην ψυχή και στα πράγματα, η άδοξη καθημερινότητα...

Η πεζογραφία του Φραγκιά βρέθηκε μέσα στην κοίτη του κοινωνικού ρεαλισμού, χωρίς να παρασυρθεί στην κανονιστική εκτροπή του, τον "σοσιαλιστικό ρεαλισμό". Αντίθετα, προχώρησε από τη διακριτική ανανέωση προς την ανατροπή των συμβατικών ορίων του ρεαλισμού, φέρνοντας το κοινωνικό μυθιστόρημα σε μια προσεκτική και αντιδογματική νεότερικότητα.¹⁵

¹⁵ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ (1911-1980)

Ο Στρατής Τσίρκας, το πραγματικό του όνομα ήταν Γιάννης Χατζηανδρέας, γεννήθηκε στο Κάιρο το 1911. Εγγραψε ποιήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα και είναι ένας από τους σημαντικότερους κριτικούς και μελετητές του έργου του Κ.Καβάφη. Σπούδασε στην Αμπέτσιο σχολή και μετά την αποφοίτησή του εργάστηκε ως υπάλληλος στο Κάιρο, στην Ανω Αίγυπτο και στην Αλεξάνδρεια.

Το 1930 γνωρίζεται με τον Καβάφη, έρχεται επίσης σε επαφή με το αριστερό κίνημα και εντάσσεται σ' αυτό. Αναπτύσσει συνδικαλιστική δράση και οργανώνει αντι-ιμπεριαλιστικό κίνημα στην Ανω Αίγυπτο.

Οι εμπειρίες της επαφής του με τους ντόπιους και τις άθλιες συνθήκες διαβίωσής τους αποτελούν το υλικό για την ποιητική συλλογή του Φελλάχοι το 1937. Την ίδια χρονιά ταξιδεύει στο Παρίσι για να πάρει μέρος στο αντιφασιστικό συνέδριο συγγραφέων, εκεί, έχει επαφές με τους Νερούντα, Αραγκόν και Μπρεχτ. Μαζί με τον Λάγκστον Χιούγκ γράφουν τον "Όρκο" στον δολοφονημένο ποιητή Λόρκα ("να καταπολεμούμε την τυραννία και την καταπίεση όχι μόνο με τον λόγο αλλά και με τη ζωή μας"), ο οποίος υπογράφεται από τα περισσότερα μέλη του συνεδρίου.

Στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου η δράση του υπήρξε έντονη. Εντάχθηκε σε παράνομες αντιφασιστικές οργανώσεις, προσέφερε βοήθεια στους εξόριστους Έλληνες της Μέσης Ανατολής, συμμετείχε στην ίδρυση του Εθνικού Απελευθερωτικού Συνδέσμου. Παράλληλα, αρθρογραφούσε σε διάφορα έντυπα και στην εφημερίδα της οργάνωσης που είχε τον τίτλο "Έλλην". Το 1944 κυκλοφορεί η συλλογή διηγημάτων Αλλόκοτοι άνθρωποι και άλλα διηγήματα, ενώ δύο χρόνια αργότερα η τελευταία συλλογή ποιημάτων του Προτελευταίος αποχαιρετισμός και το Ισπανικό ορατόριο.

Το 1958 βραβεύεται με το Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου για την μελέτη του Ο Καβάφης και η εποχή του, μελέτη που αποτελεί σημείο αναφοράς στη σχετική βιβλιογραφία. Το πρώτο βιβλίο της τριλογίας του Ακυβέρνητες Πολιτείες, η Λέσχη, δημοσιεύεται το 1961. Ακολουθούν η "Αριάγνη" (1962) και η "Νυχτερίδα" το 1965. Αλλη μια συλλογή διηγημάτων του κυκλοφορεί το 1966, με τίτλο "Στον κάβο και άλλα διηγήματα".

Ο πολιτικός Καβάφης, έργο που κυκλοφορεί το 1971, συγκεντρώνει τις μελέτες του Τσίρκα για τον ποιητή. Το 1972 οι Ακυβέρνητες Πολιτείες κρίνονται ως το καλύτερο ξένο βιβλίο που κυκλοφορεί στη Γαλλία και του απονέμεται το Βραβείο Κριτικών και Εκδοτών της Γαλλίας. Επίσης κυκλοφορούν ένα χρόνο αργότερα τα ημερολόγια που ο συγγραφέας κρατούσε στο διάστημα που έγραφε την τριλογία.

Το τελευταίο του έργο, Η χαμένη άνοιξη το 1976, ήταν η αρχή μιας νέας τριλογίας, που δεν ολοκληρώθηκε όμως ποτέ. Πεθαίνει το 1980 και ένα χρόνο μετά κυκλοφορούν τα ποιήματα του συγκεντρωμένα σ' έναν τόμο.¹⁶

ΑΡΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (1922-1978)

Γιος του Βασίλη Βασιλειάδη, Έλληνα από την Τραπεζούντα και της Πολίνας Άντοβνα Βίλγκεμσον, Ρωσίδας εσθονικής καταγωγής, ο Αριστείδης Βασιλειάδης, που αργότερα αυτοονομάστηκε Άρης Αλεξάνδρου, γεννημένος το 1922 στο Λένινγκραντ, ήρθε με τους γονείς του το 1928 και εγκαταστάθηκε αρχικά στη Θεσσαλονίκη, και λίγο αργότερα στην Αθήνα. Με μητρική κυριολεκτικά και μεταφορικά, γλώσσα τα ρωσικά, δυσκολεύτηκε τον πρώτο καιρό να προσγειωθεί στην ελληνική γλωσσική πραγματικότητα, αλλά, με την πραγματική ιδιοφυΐα που επέδειξε στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών, γρήγορα προσαρμόστηκε και έφτασε σ' εκείνη την αίσθηση της γλώσσας που διαπιστώνεται στο σύνολο του έργου του, προσωπικού και μεταφραστικού.

Τέλειωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στο Βαρβάκειο το 1940 και έδωσε εξετάσεις για το Πολυτεχνείο κατά την επιθυμία του πατέρα του, αλλά με πολλούς δικούς του ενδοιασμούς γι αυτό και, επειδή δεν είχε προετοιμαστεί ικανοποιητικά, απέτυχε. Το 1942 αποφάσισε να παρατήσει τις σπουδές που δεν τον ενθουσίαζαν και να εργαστεί ως μεταφραστής. Συγχρόνως από τις πρώτες μέρες της Κατοχής, μαζί με άλλους φίλους και γνωστούς (Ανδρέα Φραγκιά κ.α) δημιούργησαν μια αντιστασιακή ομάδα (τυπογραφείο). Αργότερα τα μέλη της μικρής και αυθόρμητης αυτής ομάδας, προσχώρησαν στην αναγεννημένη οργάνωση

¹⁶ Ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία: βιογραφίες, εργογραφίες και βιβλιογραφίες Ελλήνων και ξένων ποιητών και πεζογράφων. 5 Ιουλ. 2007. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.logotexnia.com>>

της κομμουνιστικής νεολαίας.

Ωστόσο αυτός ο από χαρακτήρα και νοοτροπία φιλελεύθερος στοχαστής δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στους πειθαρχικούς κανόνες ενός "οργανωμένου", σε περίοδο μάλιστα παρανομίας. Γι αυτό και σε λίγους μήνες, με την πρώτη εμφανή κρίση, αποχώρησε.

Η απομάκρυνσή του από την ενεργό κομματική δράση και η μη συμμετοχή του στις δραστηριότητες της Αριστεράς και εδώ ειδικά στα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1944, δεν εμπόδισαν τις αγγλικές στρατιωτικές αρχές, που είχαν έρθει στην Ελλάδα, να τον συλλάβουν και να τον στείλουν στο στρατόπεδο Ελ Ντάμπα, όπου έμεινε έως τον Απρίλιο του '45. Επίσης, παρόλο που δεν έχει ανάμειξη στον εμφύλιο πόλεμο συλλαμβάνεται το 1948 και, επειδή αρνείται να αποκηρύξει τις ιδέες του, στέλνεται και παραμένει διαδοχικά στα στρατόπεδα Μούδρου, Μακρονήσου και Άγιου Ευστράτιου, από τον Ιούλιο του 1948 έως τον Οκτώβριο του 1951.

Μετά ένα χρόνο, το Νοέμβριο του 1952, και ενώ είχε μείνει ελεύθερος δικάζεται από το Στρατοδικείο Αθηνών ως ανυπότακτος (κατά την εποχή που ήταν εξόριστος). Καταδικάστηκε πρωτοδικώς σε 10 χρόνια ειρκτή και έμεινε διαδοχικά στις φυλακές Αβέρωφ, Αίγινας και Γυάρου. Στην αναθεώρηση της δίκης η ποινή του περιορίστηκε στα 7 χρόνια και απολύθηκε τον Αύγουστο του 1958 με τη χάρη του ενός τρίτου.

Μετά την αποφυλάκισή του παντρεύεται την Καίτη Δρόσου και εγκαθίσταται στο σπίτι της. Το 1967 έφυγαν μαζί στο Παρίσι από το φόβο μιας νέας σύλληψης από τη δικτατορία. Πέθανε στο Παρίσι στις 2 Ιουλίου 1978 από καρδιακή προσβολή, μόλις έχοντας προφτάσει την έκδοση από τον οίκο Gallimard της γαλλικής μετάφρασης του "Κιβωτίου".

Με το "Κιβώτιο" βρισκόμαστε στο κλίμα του ελληνικού εμφυλίου πολέμου-ακριβέστερα, στο τέλος του (καλοκαίρι του 1949). Μια 40μελής ομάδα "εθελοντών" και επίλεκτων κομμουνιστών αναλαμβάνει την ύψιστη αποστολή να μεταφέρει ένα κιβώτιο από την πόλη Ν στην πόλη Κ. Κανείς δεν έχει ιδέα για το περιεχόμενο του κιβωτίου ούτε για τον τελικό στόχο των κινήσεών τους : το αρχηγείο αρκείται να τους υποδεικνύει κάθε μέρα το δρομολόγιο της επομένης. Ωστόσο έχει γνωστοποιηθεί σε όλους ότι η "επιχείρηση - κιβώτιο" είναι τόσο σημαντική ώστε ενδεχομένως να κρίνεται από αυτήν η έκβαση του πολέμου. Εξ ου και οι αυστηρές προδιαγραφές της πορείας: καμιά καθυστέρηση δεν θα γίνεται ανεκτή και κάθε τραυματίας ή απλώς βραδυπορών θα "κυανίζεται". Αυτή η επιχείρηση - εκατόμβη θα διαρκέσει δύο μήνες (μέσα Ιουλίου - μέσα Σεπτεμβρίου του 1949). Ο μοναδικός επιζών - και αφηγητής - ολοκληρώνει την πορεία, παραδίδει

το κιβώτιο στους αρμοδίους, εκείνοι το ανοίγουν και διαπιστώνεται πως είναι άδειο! Ο αφηγητής συλλαμβάνεται και φυλακίζεται. Επιχειρεί με συνεχείς καταθέσεις του προς τις ανακριτικές αρχές να εξηγήσει - και να ερμηνεύσει - το νόημα της παράδοξης αποστολής τους.

Αυτός είναι πολύ συνοπτικά ο μύθος, η ιστορία του αντιμυθιστορήματος που τιτλοφορείται “Το Κιβώτιο”. Πρόκειται για αντιμυθιστόρημα γιατί ακυρώνει εμφατικά όλους τους κώδικες του μυθιστορηματικού είδους, κρατώντας χαλαρά τον κώδικα του επιστολικού (μονοφωνικού) μυθιστορήματος ή του προσωπικού ημερολογίου με τα οποία συγγενεύει περισσότερο.¹⁷

Παρακάτω κάνουμε άλλη μια αναλυτικότερη αναφορά στο πολύ σημαντικό αυτό μυθιστόρημα του συγγραφέα Άρη Αλεξάνδρου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ (1926-1992)

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1926 και πέθανε το 1992. Σπούδασε Νομικά. Εργάστηκε ως δημοσιογράφος για λογοτεχνικά θέματα στις εφημερίδες «Βήμα», «Μεσημβρινή», «Καθημερινή». Επί δικτατορίας υπέστη διώξεις για την αντιδικτατορική του στάση, μετέχοντας στην έκδοση των «Δεκαοχτώ κειμένων». Ιδρυτικό μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων.

Τιμήθηκε με το Α Κρατικό Βραβείο μυθιστορήματος. Προσπάθησε να ανιχνεύσει το πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο της μεταπολεμικής Ελλάδας από τη μη αριστερή πλευρά προκαλώντας από τη μια πλευρά της κριτικής ύμνους και από την άλλη μύδρους.¹⁸

Έργα του:

Πολιορκία, 1953

Μια σκοτεινή υπόθεση, 1945

Ο Εωσφόρος, 1959

Η απόπειρα, 1964

¹⁷ Δημοτική βιβλιοθήκη Σερρών. Δημοτική βιβλιοθήκη Σερρών. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.serrelib.gr>>

¹⁸ Culture. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.culture.ana.gr>>

Ο γενναίος Τηλέμαχος, 1972
Αντιποίηση αρχής, 1979
Φανταστική περιπέτεια, 1985
Ιαγουάρος, 1987
Η μηχανή, 1989

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ (1947-)

Η Μάρω Δούκα γεννήθηκε τον Γενάρη του 1947 στα Χανιά. Σπούδασε αρχαιολογία στο Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο. Από το 1966 ζει στην Αθήνα. Άρχισε να γράφει από το 1969. Το πρώτο της βιβλίο το εξέδωσε το 1974. Κείμενά της, διηγήματα και επιφυλλίδες έχουν δημοσιευτεί σε λογοτεχνικά περιοδικά και ημερήσιες εφημερίδες.

Από την πρώτη εμφάνισή της στα νεοελληνικά γράμματα, με την “Πηγάδα” το 1974 και το “Που ’ναι τα φτερά” το 1975, η Μάρω Δούκα εξέφρασε σαφώς την επιλογή της να παρακολουθήσει την κίνηση της πραγματικότητας, η οποία προχωράει "σα ρολόι" - κατά τον Κάφκα, καταγράφοντας τις εκτροπές και τις παραμορφώσεις της, προσωπικές και κοινωνικές, που ορίζουν την ιδιαιτερότητα των ανθρώπων.

Από τη νουβέλα στο διήγημα (Καρέ Φιξ) και στη συνέχεια στο μυθιστόρημα, σε μια πρώτη ανάγνωση κυρίαρχη είναι η ιστορία. Από την “Πηγάδα” και την “Αρχαία Σκουριά” της δικτατορίας στο “Εις τον πάτο της εικόνας” του μετασχηματισμού της νεοελληνικής κοινωνίας στη δεκαετία του '80 και την “Ουράνια μηχανική” του τέλους του αιώνα και στο βυζαντινό “Ένας σκούφος από πορφύρα”, η ιστορία δεν αποτελεί το υπόβαθρο της πλοκής, αλλά ένα χωριστό πρόσωπο, που κινείται αυτόνομα και έχει τη δυνατότητα να ορίζει τη μοίρα των υπολοίπων. Συμπορευόμενη με την πολιτική, η ιστορία καθορίζει τη μοίρα των ηρώων της Δούκα, ακόμα και στα λιγότερο πολιτικά της έργα, όπως η “Πλωτή πόλη” που αφηγείται την ιστορία ενός αδιέξοδου έρωτα.

Τόσο η ιστορία όσο και η πολιτική, ως εντοπισμένη χρονικά έκφρασή της, δεν αποτελούν ωστόσο έναν μονοσήμαντο άξονα στο έργο της Δούκα. Μαζί με την “Πηγάδα”, τον επόμενο αμέσως χρόνο, είχαν κυκλοφορήσει άλλες δύο νουβέλες της, η οποία εξιστορεί την οδύνη της

ενηλικίωσης ως ένα μεγάλο ταξίδι στο δάσος των παιδικών φόβων, και “Κάτι άνθρωποι”, μια ντοκιμενταρίστικη καταγραφή της ιδιαιτερότητας ενός κρητικού χωριού, μέσα από την διάλεκτό του: το όνειρο, το ασυνείδητο, η γλώσσα ως άλλη πραγματικότητα, το φανταστικό δηλώνονταν ως εξίσου σημαίνοντα στοιχεία στο έργο της. Η Δούκα επιλέγει επομένως εξαρχής το ρεαλισμό, αλλά με την έννοια που ο Ρ. Γκαρωντύ έδινε στον όρο, ένα "ρεαλισμό χωρίς όρια", ένα ρεαλισμό δηλαδή που δεν αποτελεί φωτογραφική αποτύπωση αλλά ερμηνευτική απόδοση της πραγματικότητας, διεπόμενη μάλιστα από συμπάθεια για τον άνθρωπο και το μεγαλείο της αδυναμίας του. Διευρυμένος ρεαλισμός, ο οποίος μπορεί να χωρέσει το υποσυνείδητο ως εξίσου σημαντικό φορέα ιστορικότητας αλλά και αφομοιωμένος μοντερνισμός: η αισθητική της Δούκα, ακριβώς λόγω της πρωταρχικής της επιλογής, δεν μπορούσε παρά να ενσωματώνει τον κατακερματισμό του πραγματικού στον ασθματικό λόγο των εμμονών ή στην γωνιώδη και διαλείπουσα συνειδητή εξιστόρηση. Οι ήρωές της κινούνται σε έναν κόσμο ενδιάμεσο, ανάμεσα στο φανταστικό και το πραγματικό· σε μια δεδομένη στιγμή, μοιραία γέρνουν λίγο περισσότερο προς τη μια μεριά και εγκλωβίζονται, απεγκλωβίζονται με τρόπο ενίοτε επίπονο, αλλά συνεχίζουν. Ειδικά οι γυναίκες, αφού από την “Πηγάδα” ως το “Εις τον πάτο της εικόνας”, η συγγραφέας παίζει με την ταυτότητα και την ετερότητα, παρακολουθώντας την πορεία μιας γυναίκας με πολλά πρόσωπα, το λόγο της οποίας αποδίδει με εξαιρετική διαύγεια και ευαισθησία.¹⁹

Μυθιστορήματά της είναι: Η αρχαία σκουριά (1979), Η πλωτή πόλη (1983), Οι λεύκες ασάλευτες (1987), Εις τον πάτο της εικόνας (1990), Ένας σκούφος από πορφύρα (1995), Ουράνια Μηχανική (1999). Επίσης έχει γράψει και τα παρακάτω διηγήματα: Η Πηγάδα (1974), Κάτι άνθρωποι (1974), Πού ’ναι τα φτερά; (1974), Καρρέ Φιξ (1976), Ο πεζογράφος και το πιθάρι του (1992).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ (1913-1981)

Ο Δημήτρης Χατζής γεννήθηκε στα Γιάννινα τον Νοέμβριο του 1913. Ο πατέρας του, Γεώργιος Χατζής, γνωστός λόγιος και καλός παλαμικός ποιητής με το ψευδώνυμο Πελλερέν, εξέδιδε στα Γιάννενα την

¹⁹ Ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία: βιογραφίες, εργογραφίες και βιβλιογραφίες Ελλήνων και ξένων ποιητών και πεζογράφων, 5 Ιουλ. 2007. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.logotexnia.com>>

εφημερίδα “Ηπειρος”, που μέχρι την απελευθέρωση της πόλης έβγαινε στα τουρκικά.

Ο Δ. Χατζής ήρθε στην Αθήνα, όπως κι ο μικρότερος αδελφός του Άγγελος, να τελειώσει την Ιόνιο Σχολή. Διέκοψε όμως με τον ξαφνικό θάνατο του πατέρα του το 1930, και επέστρεψε στα Γιάννινα όπου, μέσα σε μεγάλες οικονομικές δυσχέρειες, αναλαμβάνει τη συνέχιση της έκδοσης της εφημερίδας, τελειώνοντας, παράλληλα, τη Ζωσιμαία Σχολή. Γράφεται στη συνέχεια στη Νομική Σχολή της Αθήνας, αλλά του είναι αδύνατο να ολοκληρώσει τις σπουδές του για οικονομικούς λόγους.

Εκεί, γύρω στα 1935, γίνεται μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος. Το 1936 συλλαμβάνεται από την αστυνομία του Μεταξά, βασανίζεται και εξορίζεται στη Φολέγανδρο. Στη συνέχεια, όταν αφέθηκε ελεύθερος, εγκαθίσταται στην Αθήνα. Στρατεύεται στον Αλβανικό πόλεμο, αλλά δεν στέλνεται στο μέτωπο.

Ενεργός δημοσιογράφος όλο αυτό το διάστημα, ακολουθεί τις τύχες του αριστερού κινήματος. Εξορία στην Ικαρία το καλοκαίρι του 1947. Δημοκρατικός Στρατός (Μάρτιος του '48). Ήττα, εξορία στη συνέχεια. Εγκαθίσταται στην Ουγγαρία. Δουλεύει στην εφημερίδα του κόμματος. Αρχίζουν να μαζεύονται τα πρώτα σύννεφα στις σχέσεις του με το κόμμα. Μελετάει Βυζαντινή και μεταβυζαντινή ιστορία και λογοτεχνία στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Βουδαπέστης. Επιστρέφει στην Ουγγαρία το 1962 και εργάζεται στο Πανεπιστήμιο, στην αρχή σαν βοηθός στην έδρα της Βυζαντινής Φιλολογίας. Θεμελιώνει το Νεοελληνικό Ινστιτούτο - για πρώτη φορά διδάσκονται στο Πανεπιστήμιο τα νέα ελληνικά και η νεοελληνική λογοτεχνία.

Ταξιδεύει στη Γαλλία και, μετά τον Μάη του '68, επιδιώκει να εγκατασταθεί στο Παρίσι. Δεν δέχεται να πάρει ουγγρική υπηκοότητα, επιμένει να είναι "**άπατρις**". Στο Παρίσι του προτείνουν μια θέση βοηθού στα νέα ελληνικά. Τη δέχεται, όμως η αστυνομία τον πιέζει να ζητήσει πολιτικό άσυλο αρνείται τον εκβιασμό και επιστρέφει στην Βουδαπέστη. Έχει ήδη στραφεί στον ευρωκομμουνισμό.

Το καλοκαίρι του '73 διδάσκει στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο της Γενεύης νεοελληνική λογοτεχνία. Κυκλοφορεί ένα βιβλίο με τον Θανάση Χατζή για τη δικτατορία στην Ελλάδα. Με την πτώση της δικτατορίας μια μερίδα διανοουμένων πιέζει για την επιστροφή του. Έρχεται στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του '74, έπειτα από εικοσιπέντε χρόνια,

καταδικασμένος σε θάνατο (λόγω λιποταξίας) και χωρίς να του έχει δοθεί ακόμη χάρη. Ξαναφεύγει και επιστρέφει οριστικά (μετά τη νομοθετική ρύθμιση) τον Ιούνιο του 1975.

Τα χρόνια '75-'80 είναι χρόνια άνθησης του πολιτιστικού κινήματος. Ο Χατζής δίνεται ολόψυχα σε κάθε αδέσμευτη πολιτιστική κίνηση - δίνει σε όλη την Ελλάδα διαλέξεις, μαθήματα, παίρνει μέρος σε συζητήσεις, πάει όπου τον καλούν. Αρρωσταίνει από καρκίνο το 81 και πεθαίνει μέσα στον ίδιο χρόνο.

Ξεκινώντας να μιλήσουμε για τον συγγραφέα Δημήτρη Χατζή θα μπορούσαμε να αναρωτηθούμε τα παρακάτω: Πώς ένας συγγραφέας με μυθιστορήματα στρατευμένα και αποτυχημένα, όπως “Η φωτιά”, ή προβληματικά, όπως είναι για ορισμένους το “Διπλό βιβλίο”, με συλλογές διηγημάτων με ισχνή οργανική θεματική συνοχή (Ανυπεράσπιστοι) ή με ελάχιστα πρωτότυπα διηγήματα (Σπουδές) τυχαίνει τέτοιας ανταπόκρισης; Τι άραγε μένει ως πολύτιμο και αναζωοδοτικό απόσταγμα από το λιγοστό σε έκταση έργο του; Πώς ένας συγγραφέας του κριτικού ρεαλισμού εξακολουθεί να ενδιαφέρει το κοινό σήμερα;

Ως τώρα ο Χατζής έχει ιδωθεί ως ο συγγραφέας του κοινωνικού ή κριτικού ρεαλισμού και όχι ως ο συγγραφέας της μοναξιάς και της εξορίας. Αν και έχει ειπωθεί ότι δεν έγραψε τίποτε για τη ζωή του στην εξορία στην Ανατολική Ευρώπη, εν τούτοις η πεζογραφία του διαγράφει τη μετάβαση από την ουτοπία στην αποπία. Ο Χατζής διαπραγματεύεται έμμεσα το ζήτημα της εξορίας όχι ρεαλιστικά ή αυτοβιογραφικά αλλά ως μια καθολική εμπειρία απαλλαγμένη από τη νοσταλγία της επιστροφής ή τις ψευδαισθήσεις της ουτοπίας. Χωρίς να θέλουμε να αμφισβητήσουμε την καθιερωμένη εικόνα του ως κοινωνικού ρεαλιστή, θα προτείναμε μια ατομοκεντρική προσέγγιση του έργου του, βασισμένη στη μοναξιά των προσώπων του και στην εξορία όχι ως προσωπική εμπειρία αλλά ως συμβολική αναπαράσταση. Έτσι πιστεύουμε ότι θα φανεί καλύτερα πώς ο Χατζής προκαλεί δύο διαφορετικές αναγνωστικές αντιδράσεις, συστηνόμενος και ως ρεαλιστής και ως πρώιμα μεταμοντέρνος συγγραφέας.

Ο Χατζής επιδιώκει να αναπαραστήσει δύο κόσμους: έναν που φθίνει και ανήκει στο παρελθόν και έναν ανερχόμενο και υποσχόμενο, ο οποίος βαθμιαία στο “Διπλό βιβλίο” παίρνει την όψη του αβέβαιου και

απατηλού. Μέσα από την ανέχεια, τις δυσκολίες και τη μοναξιά των προσώπων, η αφήγησή του φορτίζεται συναισθηματικά και έτσι οι αναγνώστες ωθούνται να υιοθετήσουν είτε μια ρομαντική και νοσταλγική στάση για τον κόσμο που χάνεται ή να καλλιεργήσουν και να αναπτύξουν κριτικά την επίγνωση ότι ο κόσμος πλέον κυριαρχείται από την υπαρκτή και ιδεολογική αίσθηση του ανέστιου. Με αυτόν τον τρόπο τα κείμενά του προσκαλούν δύο αντιθετικές στάσεις και εκτιμήσεις. Η πρώτη θα μπορούσε να περιγραφεί ως κοινωνικο-ιδεολογική (και αρχικά αισιόδοξη), που εκπορεύεται μεν από την πεποίθηση στην τελεολογικά προοδευτική πορεία της κοινωνίας και στον διαμορφωτικό της ρόλο πάνω στα αφηγηματικά πρόσωπα, οδηγείται όμως στην αυτοαμφισβήτηση και στον αδιέξοδο σκεπτικισμό. Η δεύτερη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί συναισθηματική ή ανθρωπιστική, έχοντας ως κατάληξη την ταύτιση με τα δρώντα πρόσωπα και τη συμπάθεια για την κοινωνική τους περιθωριακότητα, απομόνωση ή ήττα.

Ο Χατζής είναι ένας κοινωνικός συγγραφέας με κατά βάση αντικοινωνικούς χαρακτήρες. Οι ήρωές του είναι συχνά τραγικοί και ανυπεράσπιστοι, θύματα των ψευδαισθήσεων, της αθωότητας ή της αφέλειάς τους. Δίχως να είναι στερεότυποι, από τον Σιούλα τον Ταμπάκο ως τον ανώνυμο πρωταγωνιστή του διηγήματος “Η νήσος άνυδρο”, έχουν κάτι κοινό, καθώς καθορίζονται και συνάμα αποστασιοποιούνται από την κοινωνία, με τη διαφορά ότι η μοναχικότητα ορισμένων προσώπων (Ντετέκτιβ) από το “Τέλος της μικρής μας πόλης” εξελίσσεται σε καθολικό βίωμα ανέστιας περιπλάνησης στο “Διπλό βιβλίο”. Αν και τα δύο βιβλία διαφέρουν σε πολλά, ό,τι τα ενώνει είναι η έμφαση στην κοινωνική αποξένωση των προσώπων και η αναστολή της πίστης στην ιδέα της κοινωνικής προόδου. Ο κόσμος του Χατζή εν τέλει δεν είναι μόνο αυτός των μικρών κοινοτήτων και των κοινωνικών ομάδων αλλά και αυτός των εκκεντρικών και μοναχικών ατόμων.

Η εξέλιξή του ως συγγραφέα έγκειται στη μετάβαση από τη ρεαλιστική αναπαράσταση της κοινωνικής αλλαγής στη διερεύνηση της ανθρώπινης μοναξιάς ως καθολικού βιώματος της κοινωνικής συνθήκης. Μια τέτοια εξέλιξη δεν συνάδει βέβαια με μια μάλλον αισιόδοξη ιδεολογική προοπτική που αφορά την πάλη για τα ιδανικά της κοινωνικής προόδου ή το συλλογικό ήθος. Αντίθετα μάλιστα από το “Τέλος της μικρής μας πόλης” ο Χατζής σταδιακά αμφιβάλλει για τη δυναμική της κοινωνίας ως συνόλου και εστιάζει στο μοναχικό ή ανέστιο υποκείμενο. Βαθμιαία δηλαδή εγκαταλείπει το ορθολογικό ιδεώδες της νεωτερικότητας και της κοινωνικής προόδου, καθώς ανιχνεύει τη σκοτεινή πλευρά της ανθρώπινης αγωνίας και απογοήτευσης, και

δυσπιστεί όλο και περισσότερο όσον αφορά συλλογικά οράματα και μείζονες αφηγήσεις. Έτσι οι ιστορίες του αφηγούνται τη χαλάρωση του κοινωνικού ντετερμινισμού και μετεξελίσσονται σε αφηγήσεις κοινωνικού κατακερματισμού και ατομικής ερημίας. Το “Διπλό βιβλίο” ιδιαίτερα θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί η αφήγηση της μεταμοντέρνας συνθήκης όπου οι βεβαιότητες αναιρούνται, οι ψευδαισθήσεις ξεφουσκώνουν και οι κοινωνικοί μύθοι καταρρέουν.

Παραδόξως ο Χατζής μπορεί και λειτουργεί ταυτόχρονα ως συναισθηματικός και ορθολογιστής συγγραφέας, ρεαλιστής και μεταμοντέρνος, κοινωνικός ιδεολόγος και άπιστος εξόριστος, προικισμένος αφελής παραμυθάς και υποψιασμένος τεχνίτης του λόγου. Νομίζω ότι αυτοί οι ανορθόδοξοι συνδυασμοί που στοιχειοθετούν τη συγγραφική του πορεία και την καλειδοσκοπική του εικόνα ελκύουν για διαφορετικούς λόγους ένα ετερόκλητο (ηλικιακά και πνευματικά) αναγνωστικό κοινό, εξηγώντας και τη διάρκεια της απήχησής του. Ο Χατζής εν τέλει κατόρθωσε να ισορροπήσει αντιθετικά στοιχεία διαγράφοντας μια πρωτοφανή συγγραφική πορεία που ξεκινάει από την ακατέργαστα στρατευμένη τέχνη της “Φωτιάς” και καταλήγει στους τεχνοτροπικούς πειραματισμούς του “Διπλού βιβλίου” ή στους αισθητικούς προβληματισμούς των “Σπουδών”.

Μια παρόμοια συνύπαρξη ρεαλισμού και μοντερνισμού διαβλέπουμε και στο έργο του άλλου μεγάλου συγγραφέα της ελληνικής Αριστεράς, του Στρατή Τσίρκα. Ο τελευταίος όμως δεν έντυσε την ιδεολογική του στράτευση ή τους μοντερνιστικούς πειραματισμούς του συναισθηματικά, γνώρισμα που επιτρέπει στον Χατζή να λειτουργεί ως αυθεντικά λαϊκός συγγραφέας, χωρίς να στερείται την αύρα του πρωτοποριακού και υποψιασμένου πεζογράφου.²⁰

Έξι βιβλία συγκροτούν σήμερα το “σώμα” των πεζογραφικών έργων του Δημήτρη Χατζή: οι “Σπουδές”, οι “Ανυπεράσπιστοι”, η “Θητεία”, η “Φωτιά”, “Το διπλό βιβλίο” και “Το τέλος της μικρής μας πόλης”.

²⁰ Το Βήμα online. 1 Ιουλ. 2007. Το Βήμα. 1 Ιουλ. 2007.
<<http://www.tovima.dolnet.gr>>

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ (1906-1976)

Ποιητής και πεζογράφος με μεγάλη απήχηση σ' ένα ευρύτατο κοινό, κυρίως στις δεκαετίες του '50, '60, '70, θεωρείται ένας από τους πιο πολυδιαβασμένους Έλληνες συγγραφείς, σύμφωνα με τον Β. Βασιλικό, έπειτα από τον Ν. Καζαντζάκη.

Ο Μενέλαος Λουντέμης, το πραγματικό του όνομα ήταν Δημήτρης Βαλασιάδης, γεννήθηκε το 1906 στην Αγία Κυριακή της Ανατολικής Θράκης. Η μικρασιατική καταστροφή θα φέρει την οικογένεια του και τον ίδιο πρώτα στην Εδεσσα και τα χωριά της, όπου έζησε από το 1923 μέχρι το 1932. Μαθητής ήδη στο γυμνάσιο της πόλης (1925-1929) έκανε το 1928 το συγγραφικό του ξεκίνημα από τις στήλες της Αγροτικής Ιδέας. Κατόπιν στη Θεσσαλονίκη, ενώ το 1929 θα τους βρει στην Αθήνα, όπου ο νεαρός Λουντέμης ασκεί διάφορα προσωρινά επαγγέλματα για βιοποριστικούς λόγους. Οι οικονομικές δυσκολίες θα αμβλυνθούν κάπως μονάχα το 1938, όταν έπειτα από μεσολάβηση του Μαλακάση θα διοριστεί βιβλιοθηκάριος της "Αθηναϊκής Λέσχης".

Έχοντας ήδη προσχωρήσει στην Αριστερά, λαμβάνει ενεργό μέρος στην Αντίσταση κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ενώ στον Εμφύλιο συλλαμβάνεται και στέλνεται στη Μακρόνησο και τον Αη Στράτη. Το 1958 εκπατρίζεται στη Ρουμανία, ενώ το 1962 του αφαιρείται η ελληνική υπηκοότητα. Θα ζήσει στην Ρουμανία ως τα 1976, οπότε ξανααποκτά την υπηκοότητα του και επιστρέφει στην Ελλάδα. Πεθαίνει την ίδια χρονιά, στην Αθήνα.

Η πεζογραφία (για την οποία είναι κυρίως γνωστός) αλλά και η ποίηση του Λουντέμη είναι βαφτισμένη στην Αριστερή ιδεολογία και δοκιμασμένη από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την τραυματική εμπειρία του εμφυλίου. Πέρα από κάποιες πρώιμες δημοσιεύσεις του σε λογοτεχνικά περιοδικά, Η πρώτη του εμφάνιση στη λογοτεχνία έγινε το 1934, με τη δημοσίευση του διηγήματός του "Μιά νύχτα με πολλά Φώτα κάτω από μια Πόλη με πολλά Αστέρια", στο περιοδικό Νέα Εστία. Ουσιαστικά όμως εμφανίζεται στα γράμματα το 1938, με το βιβλίο του "Τα πλοία δεν άραξαν". Πρόκειται για μια συλλογή διηγημάτων βιοματικού υλικού, με σαφείς επιρροές του Δημοσθένη Βουτυρά και με κατατεθειμένο ήδη τον προσανατολισμό του συγγραφέα στη ρεαλιστική καταγραφή των εμπειριών και των συνθηκών διαβίωσης ενός ιδιαίτερου κοινωνικού στρώματος. Το βιβλίο γνωρίζει καλή υποδοχή και ο

συγγραφέας τιμάται με το Μέγα Κρατικό Βραβείο, την ίδια χρονιά.²¹

Θα ακολουθήσει μία πληθωρικότατη παραγωγή (45 περίπου βιβλία) μυθιστορημάτων κυρίως, αλλά και ποιημάτων ή διηγημάτων.

Το γεγονός είναι ότι τα βιβλία του Λουντέμη κυριολεκτικά ανέθρεψαν πολλές γενιές αναγνωστών και για δεκαετίες αποτέλεσαν το μόνιμο ανάγνωσμα ενός κοινού που αισθανότανε λιγότερο ή περισσότερο οικεία την αριστερή ιδεολογία.

Ο Μενέλαος Λουντέμης τιμήθηκε το 1951 με το βραβείο Χρυσής Δάφνης της Πανευρώπης.

Ο Μ. Λουντέμης έχει γράψει τα παρακάτω μυθιστορήματα:

Έκσταση (1943)

Καληνύχτα ζωή (1946)

Συννεφιάζει (1947)

Οι κερασιές θ' ανθίσουν και φέτος (1956)

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα (1956)

Τότε που κυνηγούσα τους ανέμους (1957)

Οδός αβύσσου αριθμός 0 (1962)

Το ρολόι του κόσμου χτυπάει μεσάνυχτα (1964)

Θυμωμένα στάχια

Αγέλαστη Άνοιξη

Το κρασί των Δειλών

Τρόπαια Α (Μαραθώνας)

Τρόπαια Β (Σαλαμίνα)

Κάτω απ' τα κάστρα της ελπίδας

Η φυλακή του κάτω κόσμου

Της γης οι αντρειωμένοι (1977)

Ακόμα δικά του είναι και τα παρακάτω διηγήματα:

Μια Νύχτα με πολλά Φώτα κάτω από μια Πόλη με πολλά Αστέρια (1934)

Τα πλοία δεν άραξαν (1938)

Περιμένοντας το ουράνιο τόξο (1940)

²¹ [Βικιπαίδεια ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια](http://el.wikipedia.org). 18 Ιουν. 2007. Βικιπαίδεια. <<http://el.wikipedia.org>>

Γλυκοχάραμα (1944)
Αυτοί που φέρανε την καταχνιά (1946)
Βουρκωμένες μέρες (1953)
Το τραγούδι των διψασμένων

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ (1943-)

Ο Αλέξης Πανσέληνος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1943. Ο πατέρας και η μητέρα του είναι γνωστοί συγγραφείς της Γενιάς του 30. Σπούδασε νομικά στη Νομική Σχολή Αθηνών και εργάστηκε ως δικηγόρος με ειδίκευση το ναυτιλιακό δίκαιο. Δημοσίευσε σχετικά αργά το πρώτο του βιβλίο, το 1982. Ως σήμερα έχει εκδώσει έναν τόμο με νουβέλες, τρία μεγάλα μυθιστορήματα και έναν τόμο με δοκίμια και άρθρα. Έχει αρθρογραφήσει σε μεγάλες εφημερίδες γύρω από θέματα τόσο της τέχνης όσο και της πολιτικής και έχει γράψει λογοτεχνική κριτική για σημαντικά λογοτεχνικά περιοδικά. Παντρεμένος και πατέρας ενός παιδιού, μοιράζει τον χρόνο του, από το 1996 και μετά, μεταξύ Αθήνας και του νησιού της Πάρου, όπου συχνά αποσύρεται για να γράψει. Έχει μεταφράσει με ιδιαίτερη επιτυχία βιβλία από τα αγγλικά και τα γερμανικά. Εκτός από την λογοτεχνία οι ασχολίες του περιλαμβάνουν και μια ιδιαίτερα μεγάλη συλλογή δίσκων κλασικής μουσικής, με την οποία έχει πολύ ιδιαίτερη σχέση, αφού άλλωστε η αρχική του φιλοδοξία ήταν να γίνει μουσικός. Η μουσική κατέχει σημαντική θέση και στα λογοτεχνικά του έργα.

Το έργο του Αλέξη Πανσέληνου παρουσιάζει αδιαμφισβήτητα μια μεγάλη πρωτοτυπία στην ελληνική σύγχρονη πεζογραφία. Ο συγγραφέας, πολύ ευαίσθητος στα προβλήματα της Ελλάδας της εποχής του, ακολουθεί την διαμόρφωση ενός μυθιστορηματικού έργου μεγάλης ευρύτητας. Ο προσεκτικός αναγνώστης των νουβελών “Ιστορίες με λύκους” και των τριών μεγάλων μυθιστορημάτων “Η μεγάλη Πομπή”, “Βραδιές Μπαλέτου” και “Ζαΐδα” ή “Η καμήλα στα χιόνια” θα εντυπωσιαστεί από τον πλούτο και την ποικιλία αυτού του κόσμου.

Κάθε βιβλίο βασίζεται σε μια ιδέα και μια μορφή καινούργιες και θελκτικές. Η ιδιαίτερη μαγεία του έργου διατηρεί χωρίς αμφιβολία τον συνδυασμό των αντιθέτων: ανεπτυγμένη αίσθηση της παρατηρητικότητας- η οποία κάνει τα μυθιστορήματα του Πανσέληνου ένα τεκμήριο πρωτεύουσας σημασίας για την ελληνική νεολαία της δεκαετίας του '80 - και φαντασία αχαλίνωτη - στον συγγραφέα μας οι

λάγνοι ασφαλιστές μεταμορφώνονται σε χοντρές γάτες, σκυλιά μιλούν, μουσικοί διάσημοι του τέλους του 18ου αιώνα ξαναζωντανεύουν κι αποσύρονται σε ελληνικά μοναστήρια. Αυτές οι παράδοξες και πλούσιες αντιθέσεις ξαναβρίσκονται στο πλάνο της μορφής όπου συνυπάρχουν οι τύποι των πιο ποικίλων αφηγήσεων, μυθιστόρημα σε μορφή επιστολής, "κινηματογραφικές σειρές", ονειρικές διηγήσεις, αφηγηματικοί ή εσωτερικοί μονόλογοι, περιγραφές κόμιξ που ζωντανεύουν, παραδοσιακή αφήγηση.

Κάποια παραδείγματα αυτών των χαρακτηριστικών συνονθυλευμάτων του αλλόκοτου φανταστικού του Πανσέληνου. Μια νέα γυναίκα κομπλεξική ζει κοντά σ' ένα υπαίθριο κινηματογράφο. όλα τα βράδια, ο ήχος των έργων που παίζονται έρχεται να τροφοδοτήσει τις φαντασιώσεις της και να συνδεθεί με την προσωπική της ζωή. Ένας έλληνας νέος του λαού, γοητευτικός και χωρίς θέληση, διαβάζει ένα αμερικάνικο κόμιξ στο οποίο εξομοιώνεται: κάθε επεισόδιο συνηθισμένο ή αξιοθρήνητο της ζωής της ξαναερμηνεύεται με ηρωικό τρόπο στον κόσμο του κόμιξ. Η πραγματικότητα ή η φαντασία είναι η πιο αληθινή; Ο αναγνώστης του Πανσέληνου παροτρύνεται να θέσει στον εαυτό του αυτή την ερώτηση μπροστά σε δύο έργα μυθιστορηματικά, ιστορικά και φαντασιακά όπως "Οι βραδιές μπαλέτου" και "Ζαΐδα" ή "Η καμήλα στα χιόνια". Διαμέσου περίπλοκων πλοκών, ενός ενδιαφέροντος πάντα ανανεωμένου, ο συγγραφέας θέτει τα κεντρικά προβλήματα του σύγχρονου ελληνισμού. Πως ένας νέος έλληνας του σήμερα μπορεί να ζήσει στην απόλυτη άγνοια των δραμάτων του εθνικού παρελθόντος; Πως αυτή η χώρα διχασμένη ανάμεσα στον ορθολογισμό του Διαφωτισμού και στον μυστικισμό της χριστιανικής και μουσουλμανικής Ανατολής, ανάμεσα στη δημοκρατία και τον ασιατικό δεσποτισμό, ανάμεσα στην κλασική μουσική και το ρεμπέτικο μπόρεσε να δημιουργήσει μια σύνθεση (η οποία θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως μοντέλο σε μια πολυπολιτιστική Ευρώπη;). Ωστόσο τίποτα το ενοχλητικό στη θέση των προβλημάτων. Οι πορείες της ιστορίας ανακατεύονται και η αφήγηση συνεχίζει ευχάριστα όπως το Τούρκικο εμβατήριο του Μότσαρτ. Γράψαμε ότι "Η Μεγάλη Πομπή" ήταν το ελληνικό μυθιστόρημα το πιο σημαντικό της γενιάς του '80. Όταν θα έχουμε διαβάσει την μυθιστορηματική τριλογία του Πανσέληνου, θα συνειδητοποιήσουμε ότι αυτός ο υποδειγματικός συγγραφέας είναι ο μόνος που έχει τη δύναμη και την ικανότητα μ' ένα μόνο βλέμμα ν' αγκαλιάσει το σύνολο του ελληνικού φαινομένου.²²

²² Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 17 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1911-)

Η Διδώ Σωτηρίου είναι μυθιστοριογράφος και δημοσιογράφος. Γεννήθηκε το 1911 στο Αϊδίνιο της Μικράς Ασίας. Μετά την μικρασιατική καταστροφή ήρθε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Γαλλική φιλολογία και συνέχισε τις σπουδές της στο Παρίσι στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης. Ξεκίνησε την καριέρα της ως δημοσιογράφος. Ανταποκρίτρια του περιοδικού "Νέος Κόσμος της Γυναίκας", συνεργάτης των περιοδικών "Γυναικεία Δράση" και "Κομμουνιστική δράση" και αρχισυντάκτρια της εφημερίδας "Ριζοσπάστης". Ένα μεγάλο κομμάτι του έργου της συγγραφέως έχει γνωρίσει επιτυχία και στο εξωτερικό.²³

Έργα της είναι τα παρακάτω:

Οι νεκροί περιμένουν, 1959

Ηλέκτρα, 1961

Ματωμένα χόματα, 1962

Η Μικρασιάτικη καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο, 1975

Εντολή, 1976

Μέσα στις φλόγες, 1978

Επισκέπτες, 1979

Κατεδαφιζόμεθα, 1982

Θέατρο, 1995

²³ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 17 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ (1932-)

Ο Θανάσης Βαλτινός γεννήθηκε στο χωριό Καρατούλα Κυνουρίας, το 1932. Οικογενειακές μετακινήσεις, που συνδέονται με τις δυσκολίες των κατοχικών και μετακατοχικών χρόνων, τον ανάγκασαν να φοιτήσει κατά σειρά στα γυμνάσια Σπάρτης, Γυθείου και Τρίπολης. Το 1950 ήρθε στην Αθήνα, όπου ζει έως σήμερα. Σπούδασε κινηματογράφο.

Μετά το 1974 έζησε κατά διαστήματα στο εξωτερικό: Αγγλία, Δυτικό Βερολίνο και Η.Π.Α., καλεσμένος από Πανεπιστήμια ή άλλα πνευματικά ιδρύματα.

Έχει μεταφράσει τις Τρωάδες του Ευριπίδη και την Ορέστεια του Αισχύλου, που παίχτηκαν στην Επίδαυρο το 1979 και 1980 αντιστοίχως, από το Θέατρο Τέχνης, σε σκηνοθεσία Καρόλου Κουν.

Έχει γράψει σενάρια για τον κινηματογράφο. Το 1984 τιμήθηκε με το βραβείο σεναρίου στο Φεστιβάλ των Καννών για την ταινία του Θ. Αγγελόπουλου "Ταξίδι στα Κύθηρα". Το 1990 τιμήθηκε επίσης με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος για το βιβλίο: "Στοιχεία για την Δεκαετία του '60".

Είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και τεχνών, της Εταιρείας Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, καθώς και της Εταιρείας Συγγραφέων της οποίας υπήρξε πρόεδρος επί σειρά ετών. Διετέλεσε γενικός Διευθυντής του 2ου καναλιού της Εθνικής τηλεόρασης 1989-1990.

Εντελώς ξεχωριστή είναι η θέση του Θανάση Βαλτινού στη σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία. Το γεγονός αυτό οφείλεται στα πολλά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της πεζογραφίας του, ανάμεσα στα οποία θα μπορούσε κανείς να αναφέρει το απολύτως προσωπικό ύφος, τη δύναμη της γραφής του, και την πρωτότυπη δομή που διακρίνει τα διηγήματα και τα μυθιστορήματά του. Η επίσημη εμφάνισή του στη λογοτεχνία έγινε με τη νουβέλα "Η κάθοδος των εννιά" (1963), το οποίο θεωρείται από πολλούς κριτικούς ως ένα από τα κλασικά πεζογραφήματα της νεώτερης ελληνικής λογοτεχνίας. Ακολούθησε (1972) το "Συναξάρι του Ανδρέα Κορδοπάτη" (το κείμενο εμφανίζεται ως αυθεντική διήγηση ενός Έλληνα μετανάστη στην Αμερική, κατά τις αρχές του 20ου αιώνα), και τα "Τρία ελληνικά μονόπρακτα" (1978) βιβλίο που, παρά τον θεατρικό τίτλο του, χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα ως "μυθιστόρημα" και αποτελείται από τρία εντελώς ανεξάρτητα και εξωτερικώς ασύνδετα μεταξύ τους κείμενα τα οποία διαγράφουν με υπαινικτικό και έμμεσο τρόπο τη διαμόρφωση της μεταπολεμικής κοινωνίας στην Ελλάδα. Στο "μπλε βαθύ, σχεδόν μαύρο" (1985) παρακολουθούμε τον πυρετικό μονόλογο μιας γυναίκας που διηγείται τη ζωή της και περιγράφει τον

ψυχικό της κόσμο, για να προβληματιστεί στο τέλος αν οι λέξεις μπορούν να εκφράσουν και να μεταδώσουν το ανθρώπινο δράμα. Ακολούθησε το “Στοιχεία για τη δεκαετία του 60” (1989), που απέσπασε το κρατικό βραβείο και ήταν υποψήφιο την ίδια χρονιά για το Ευρωπαϊκό Αριστείο. Εδώ ο Βαλτινός χρησιμοποιεί αποκόμματα εφημερίδων της εποχής, δημοσιεύει επιστολές αισθητικής φύσεως που στέλνονται στην υπεύθυνη ραδιοφωνικής εκπομπής και, τέλος, επιστολές διαφόρων που προσπαθούν να μεταναστεύσουν εκτός Ελλάδος, αναζητώντας καλύτερη τύχη. Για πρώτη φορά στην ελληνική πεζογραφία χρησιμοποιούνται αυτά τα φαινομενικώς ετερόκλητα ντοκουμέντα, τα οποία έχουν εμφανώς μεταπλαστεί από τον συγγραφέα και αποδίδουν την ατμόσφαιρα και το ιδιαίτερο κλίμα της δεκαετίας του 1960. Ανορθόδοξο στη δομή του είναι και το μυθιστόρημα “Ορθοκωστά” (1994) που συγκροτείται από μαρτυρίες ανθρώπων που είχαν εμπλακεί στον εμφύλιο πόλεμο που ξέσπασε στην Ελλάδα μετά τη γερμανική κατοχή. Στους τόμους “Θα βρείτε τα οστά μου υπό βροχήν” (1992) και “Φτερά μεκάτσας” (1993) έχουν συγκεντρωθεί τα διηγήματα του Βαλτινού, ενώ το πιο πρόσφατο βιβλίο του “Ανδρέας Κορδοπάτης” (2000) είναι ένας δεύτερος τόμος με τις αφηγήσεις του Κορδοπάτη, που καλύπτουν την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων και της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ο Βαλτινός έχει γράψει το σενάριο πολλών ταινιών του Θόδωρου Αγγελόπουλου και έχει μεταφράσει σε σύγχρονη γλώσσα αρχαίες ελληνικές τραγωδίες. Πρόκειται για έναν συγγραφέα που σε κανένα βιβλίο του δεν αφήνει αδιάφορο και αμέτοχο τον αναγνώστη, όπως μαρτυρούν και οι πολλές μεταφράσεις των έργων του που κυκλοφορούν σήμερα σε πολλές ξένες χώρες και γλώσσες: αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, σουηδικά, αραβικά, ρωσικά, δανέζικα, ολλανδικά, τουρκικά. Η διεθνής απήχηση του έργου του δείχνει ότι, παρά την ελληνοκεντρική θεματολογία του, είναι ένα έργο που αφορά γενικώς τον σύγχρονο άνθρωπο και τα προβλήματά του.²⁴

Βιβλία του Θανάση Βαλτινού είναι:

Συναξάρι του Αντρέα Κορδοπάτη, 1972

Η Κάθοδος των εννιά, 1978

Τρία Ελληνικά μονόπρακτα, 1978

Εθισμός στη νικοτίνη, 1984

²⁴ Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001. Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 17 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

Μπλε βαθύ σχεδόν μαύρο, 1985
Στοιχεία για την δεκαετία του '60, 1989
Θα βρείτε τα οστά μου υπό βροχήν, 1992
Φτερά Μπεκάτσας, 1993
Ορθοκωστά, 1994
Συναξάρι Αντρέα Κορδοπάτη, Βιβλίο δεύτερο, 2000

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ (1959-)

Ο Βαγγέλης Ραπτόπουλος γεννήθηκε το 1959 στην Αθήνα, όπου σπούδασε παιδαγωγικά και δημοσιογραφία. Έζησε για ένα χρόνο στη Σουηδία (1980-81) και ως υπότροφος του International Writing Program για μισό περίπου χρόνο στις ΗΠΑ (1984).

Πρωτοεμφανίστηκε με τη σταδιακά δημοσιευμένη τριλογία «Κομματάκια» (1979), «Διόδια» (1982), «Τα τζιτζίκια» (1985), η οποία, το 2003, κυκλοφόρησε σε έναν τόμο, υπό τον γενικό τίτλο «Η γενιά μου». Από τα έργα του «Ο Εργένης» μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο, τα «Διόδια» και διηγήματα από τα «Κομματάκια» και τις «Έμμονες ιδέες» στην τηλεόραση - ορισμένα από αυτά σε δικά του σενάρια. «Τα τζιτζίκια» μεταφράστηκαν στα αγγλικά, «Η απίστευτη ιστορία της πάπισσας Ιωάννας» στα ιταλικά, ενώ αποσπάσματα από άλλα του βιβλία και μεμονωμένα διηγήματά του έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, σουηδικά, τσέχικα, σερβικά. Δημοσίευσε επίσης μεταφρασμένα αποσπάσματα από τον Ηρόδοτο, τον Ηράκλειτο και τον Λουκιανό. Κατά καιρούς έχει κάνει διάφορες δουλειές, λίγο ή πολύ σχετικές με τη λογοτεχνία και το γράψιμο: σύμβουλος ξένης και ελληνικής λογοτεχνίας σε εκδοτικούς οίκους («Κέδρος», «Λιβάνης»), τακτικός συνεργάτης εφημερίδων («Τα Νέα») και περιοδικών («Έψιλον Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας», «Κλικ»), σεναριογράφος στο σινεμά («Η φανέλα με το εννιά») και στην τηλεόραση («Ο μικρός ηλεκτρολόγος»), σύμβουλος σεναρίων σε τηλεοπτικά κανάλια (ΕΤ1, ΕΤ2), παραγωγός και παρουσιαστής ραδιοφωνικών εκπομπών (στο «Πρώτο, Δεύτερο, Τρίτο Πρόγραμμα»),

και στον «Εν Λευκώ»²⁵).

Ο Βαγγέλης Ραπτόπουλος έχει δώσει τα εξής έργα:

Κομματάκια, 1979.

Διόδια, 1982.

Τα τζιτζίκια, 1985.

Η αυτοκρατορική μνήμη του αίματος, 1992.

Ο εργένης, 1993.

Έμμονες ιδέες, 1995.

Κομματάκια, 1995.

Λούλα, 1997.

Έρωτας σε πρώτο πρόσωπο [συλλογικό], 1997.

Τα τζιτζίκια. Αθήνα, 1998.

Το παιχνίδι, 1998.

Διόδια, 1999.

Βαθύς και λυπημένος, όπως κι εσύ, 1999.

Η απίστευτη ιστορία της Πάπισσας Ιωάννας, 2000.

Ακούει ο Σημίτης Μητροπάνο;, 2001.

Μαύρος γάμος, 2001.

Η δική μου Αμερική, 2002.

Η επινόηση της πραγματικότητας, 2003.

Η γενιά μου, 2003.

Χαριλάου Τρικούπη 22. 4 ιστορίες της πόλης [συλλογικό], 2005.

Χάσαμε τον μπαμπά, 2005.

Λίγη ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, 2005.

Φίλοι, 2006.

²⁵ Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. 18 Ιουν. 2007. Ε.ΚΕ.ΒΙ. 19 Ιουν. 2007.
<<http://www.book.culture.gr>>

ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΡΙΚΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΕΡΓΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΩΝ ΚΑΙ
ΑΜΦΙΣΒΗΤΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Στο σημείο αυτό επιλέξαμε να κάνουμε μια προσπάθεια ανάλυσης κάποιων σημαντικών πολιτικοποιημένων έργων στα οποία διακρίνουμε το “πνεύμα” του ιδεολόγου αλλά και του αμφισβητία συγγραφέα, ανάλογα με το έργο πάντα. Αυτό θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα τις διαφορές μεταξύ τους αλλά και γιατί χωρίσαμε τους συγγραφείς σε αυτές τις δυο κατηγορίες εξ αρχής.

“...Καλά εσύ σκοτώθηκες νωρίς” 1985 (Χρόνης Μίσσιος)

Στο συγκεκριμένο έργο του, όπως και στο “Χαμογέλα ρε...τι σου ζητάνε”, ο συγγραφέας Χρόνης Μίσσιος κάνει, μπορούμε να πούμε κατά κάποιο τρόπο καταγραφή της ζωής του. Γράφει την αυτοβιογραφία του για το μεγαλύτερο και εντονότερο κομμάτι της ζωής του. Απευθυνόμενος σ’ ένα φίλο του, ο οποίος έχει σκοτωθεί, ο Μίσσιος παρουσιάζει ένα μεγάλο μέρος της ζωής πολλών ενεργών κομμουνιστών από την εποχή του εμφυλίου και μετά. Σε όλο το βιβλίο ο συγγραφέας καταγράφει, με απουσία χρονολογικής σειράς, ιστορίες φίλων του αλλά και δικές του τις οποίες έχει ανασύρει από την παιδική του ηλικία, αλλά το κύριο μέρος των ιστοριών είναι από τη ζωή του ως κομμουνιστής. Μέσα από όλες αυτές τις ιστορίες ερχόμαστε αντιμέτωποι με την ανατριχιαστική και ωμή αλήθεια των βασανιστηρίων, των εξοριών και της τρομοκρατίας στην οποία υποβάλλονταν εκείνα τα χρόνια οι αριστεροί. Κατά πρώτο λόγο βέβαια, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αναφέρεται στις δικές του ιστορίες. Μέσα σ’ αυτό το έργο του όμως ο Χρόνης Μίσσιος βρίσκει το χώρο να κάνει πολλές φορές σκληρή κριτική στον πολιτικό χώρο που υπηρέτησε κυριολεκτικά με το αίμα του. Ο Μίσσιος κρίνει όχι μόνο συγκεκριμένα πρόσωπα αλλά και γενικά τη γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος και αρκετές φορές πολύ καυστικά και ειλικρινά μάλιστα Είναι σίγουρο πως μετά από όσα πέρασε δεν είναι δογματιστής αλλά αντίθετα μπορεί πολύ εύκολα να ενταχθεί στους αμφισβητίες. Καλό θα ήταν να αναφέρουμε πως το συγκεκριμένο έργο ξεφεύγει από τους συνηθισμένους τρόπους της μυθιστορηματικής γραφής, αφού είναι κυρίως περιγραφή σε πρώτο πρόσωπο πραγματικών γεγονότων.

“Τα κεραμίδια στάζουν” 1991 (Χρόνης Μίσσιος)

Ακόμα ένα σημαντικό έργο που επιλέξαμε είναι το μυθιστόρημα του Χρόνη Μίσσιου “Τα κεραμίδια στάζουν”. Το μυθιστόρημα αυτό στην ουσία είναι απλές συζητήσεις των γυναικών του μαχαλά, απολύτως καθημερινές, απλοϊκές και προσιτές από τον οποιοδήποτε αναγνώστη. Στις συζητήσεις τους αυτές, οι γυναίκες επαναφέρουν μνήμες από το παρελθόν περιγράφοντας περιστατικά με πολύ γλαφυρό ύφος και παραστατικότητα περιγραφές οι οποίες πετυχαίνονται χάρη στην παραστατική και ολοζώντανη γραφή του συγγραφέα. Διαβάζοντας το βιβλίο αυτό νιώθεις πραγματικά πως μεταφέρεσαι ανάμεσά τους. Από αυτές τις περιγραφές και συζητήσεις, οι οποίες κατά τα άλλα είναι πολύ απλοϊκές όπως προαναφέραμε, αναδύονται πολλά ιστορικά στοιχεία και πραγματικότητες, πράγμα το οποίο το καταφέρνει ο Μίσσιος πολύ έντεχνα έτσι ώστε δεν κουράζει και τον αναγνώστη. Κατά την αφήγηση των διαφόρων γεγονότων από τις καθημερινές γυναίκες του μαχαλά διαφαίνεται ο ρομαντικός Χρόνης Μίσσιος, αυτός που πιστεύει σε μια καλύτερη πραγματικότητα, ο αριστερός ιδεολόγος. Βάζει έτσι στα στόματα των γυναικών αυτών, των πρωταγωνιστριών του μυθιστορήματος του, λόγια και σκέψεις δικές του, ιδέες που τον εκφράζουν. Ενώ μπορούμε έτσι να τον κατατάξουμε στους ιδεολόγους συγγραφείς, αυτό δεν είναι πολύ εύκολο, αφού εύκολα ο αναγνώστης καταλαβαίνει ότι ακόμα και ο ίδιος ο συγγραφέας νιώθει προδομένος από τον κομμουνισμό. Ο ίδιος ο Μίσσιος, τουλάχιστον απ’ ότι φαίνεται από το βιβλίο του, φαίνεται ότι ενώ είναι ακόμα προσκολλημένος στις αριστερές πεποιθήσεις του έχει αρχίσει να χάνει την πίστη του σε αυτές και να τις αμφισβητεί ακόμα και ο ίδιος. Νιώθει πια ότι το να είσαι κομμουνιστής είναι μια κούφια λέξη, έχει χάσει το νόημα της. Αυτό πληγώνει τον εγωισμό του και έτσι επικρίνει τα αριστερά κακώς κείμενα χωρίς πια να προσπαθεί να τα ωραιοποιήσει. Έτσι λοιπόν μπορούμε να πούμε πως αν κατατάσσαμε σε κάποια από τις δυο κατηγορίες τον Χρόνη Μίσσιο, στους ιδεολόγους ή στους αμφισβητίες δηλαδή, θα ήταν πιο σωστό να τον βάζαμε στην δεύτερη κατηγορία αφού σε αυτήν είναι πιο κοντά με τον τρόπο που στηλιτεύει τα κατά την γνώμη του λάθη της οποιασδήποτε πολιτικής ιδεολογίας αλλά και κυρίως της αριστεράς από την οποία νιώθει προδομένος.

“Το λάθος” 1965 (Αντώνης Σαμαράκης)

Επόμενο πολύ σημαντικό έργο είναι “Το λάθος” του συγγραφέα Αντώνη Σαμαράκη. Πρόκειται για ένα αριστούργημα το οποίο όταν εκδόθηκε έγινε αμέσως κοινώς αποδεκτό σαν ένα φοβερό έργο κατά του ολοκληρωτισμού. Στο βιβλίο αυτό ένας άνδρας ο οποίος ανήκει σε μια παράνομη οργάνωση κατά ενός καθεστώτος συλλαμβάνεται και οδηγείται στα κεντρικά γραφεία της ασφάλειας στην Αθήνα για να ομολογήσει τι γνωρίζει. Δυο άντρες της μυστικής υπηρεσίας ασφαλείας του καθεστώτος, τον οδηγούν στην Αθήνα. Επειδή στην πραγματικότητα η ασφάλεια δεν έχει τρανταχτά στοιχεία εναντίον του καταστρώνει ένα σχέδιο, ένα τέλειο σχέδιο για να τον παγιδέψει. Οι δυο άντρες της ασφάλειας δίνουν συνεχώς στον κρατούμενο την ευκαιρία να αποδράσει έτσι ώστε να αποδείξει από μόνος του την ενοχή του, αυτό είναι και το σχέδιο. Είναι τόσο τέλεια καταστρωμένο ώστε κανείς δεν περιμένει ότι κάτι μπορεί να πάει στραβά. Εδώ ο Σαμαράκης φέρνει στο προσκήνιο τον ανθρώπινο παράγοντα. Τον παράγοντα συναίσθημα, ανθρωπιά. Παρουσιάζει το πώς ο ένας εκ των δυο πρακτόρων έρχεται κοντά με τον κρατούμενο σε σημείο που στο τέλος του βιβλίου του δίνει την ευκαιρία να αποδράσει προς την ελευθερία. Τελικά όμως ο κρατούμενος δεν τα καταφέρνει αφού δολοφονείται στην προσπάθειά του να ξεφύγει από τον άλλο πράκτορα. Το βιβλίο, από την αρχή μέχρι το τέλος κρατά τον αναγνώστη σε αγωνία “παίζοντας” μπορούμε να πούμε με την ψυχολογία του αφού είναι γεμάτο με ψυχολογικά “σκαμπανεβάσματα”. Ο συγγραφέας Αντώνης Σαμαράκης αποδεικνύει στο έργο του αυτό πως με μια τόσο απλή γλώσσα και χωρίς πεζογραφικούς εντυπωσιασμούς μπορεί να δημιουργήσει αριστουργήματα και να καθηλώσει τον αναγνώστη μέχρι την τελευταία σελίδα του βιβλίου. Στο βιβλίο αυτό ο συγγραφέας επικρίνει έμμεσα, μέσω των κεντρικών χαρακτήρων, αλλά και άμεσα περνώντας πολλές φορές πεντακάθαρα προσωπικές του απόψεις, τον ολοκληρωτισμό. Επικρίνει την τυφλή υποταγή στο οποιοδήποτε καθεστώς και στην οποιαδήποτε αρχή και βάζει την ανθρωπιά να θριαμβεύει πάνω από αυτά. Κατακρίνει την οποιαδήποτε καθεστωτική εξουσία που μεταμορφώνει τον άνθρωπο σε άβουλο πλάσμα που ακολουθά αρχές, αξίες και ιδέες οι οποίες είναι αντίθετες με το εγώ του. Προτείνει άμεσα ελευθερία και ανεξαρτησία της σκέψης και της πράξης εκμηδενίζοντας οποιαδήποτε ιεραρχία βάζει τον άνθρωπο στο χαμηλότερο σκαλοπάτι. Για όλα τα παραπάνω ο Σαμαράκης θα μπορούσαμε εύκολα να πούμε πως ανήκει στους αμφισβητίες πεζογράφους αφού με την κυνική αλλά και ρεαλιστική γραφή του αμφισβητεί την οποιαδήποτε υποταγή σε ψεύτικες ιδέες και ιδανικά.

“Z” 1966 (Βασίλης Βασιλικός)

Εξίσου έντονα πολιτικοποιημένο βιβλίο-ντοκουμέντο είναι το “Z” του Βασίλη Βασιλικού. Η ιστορία του βιβλίου έχει να κάνει με την αφήγηση των γεγονότων που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την δολοφονία του πολιτικού Z που ανήκει στο χώρο της αριστεράς. Το έργο αυτό στην ουσία αναφέρεται στην δολοφονία του Λαμπράκη. Γίνεται περιγραφή γεγονότων που συνέβησαν πριν την δολοφονία, κατά την διάρκεια αυτής και μετά από αυτή. Ο συγγραφέας περιγράφει το πώς σχετίζονται διάφοροι άνθρωποι άμεσα ή έμμεσα με την δολοφονία, πως αντιλαμβάνονται αυτοί την δολοφονία ως πολιτικό και κοινωνικό γεγονός και πως επηρεάζουν την εξέλιξη της ιστορίας, ποιον ρόλο δηλαδή παίζουν σε αυτή. Ο Βασιλικός καταφέρνει να δει την δολοφονία και τον θάνατο του βουλευτή Z από διάφορες σκοπιές παρουσιάζοντας ποικίλες απόψεις και εκτιμήσεις περί του θέματος, όπως γίνεται άλλωστε και στην πραγματικότητα, γι’ αυτό το βιβλίο είναι απολύτως ρεαλιστικό. Η ιστορία συνοπτικά έχει ως εξής: ο βουλευτής Z σε επίσκεψή του στην Ουδετερούπολη (η πόλη ονομάζεται έτσι συμβολικά αφού ο συγγραφέας απέφυγε να δώσει το κανονικό όνομα της πόλης που έγινε η δολοφονία) για να εκφωνήσει λόγο δολοφονείται από ακροδεξιούς οι οποίοι είναι θύματα παράνομης φασιστικής οργάνωσης στην οποία εμπλέκονται μεγάλα και σημαντικά πρόσωπα όπως στρατηγοί κτλ.. Ο Βασιλικός με πανέμορφες περιγραφές σκιαγραφεί το πολιτικοκοινωνικό κλίμα που επικρατεί στην πόλη και με επίσης ωραίο τρόπο περιγράφει το πώς άλλαξε τις ζωές κάποιων ανθρώπων η δολοφονία του Z και πως τάρραξε το τοπίο αλλά και πως άλλους ανθρώπους τους άφησε αδιάφορους. Η πλοκή του βιβλίου είναι πολύ καλή, κρατά τον αναγνώστη σε αγωνία με πολλές ανατροπές και έξυπνους διάλογους μεταξύ των χαρακτήρων οι οποίοι είναι “χτισμένοι” εντελώς ρεαλιστικά. Η υπόθεση περιπλέκεται ακόμα περισσότερο όταν ο ανακριτής μαζί με την αστυνομία συναντούν δυσκολίες στο να καταδικαστούν οι δολοφόνοι και οι ηθικοί αυτουργοί της δολοφονίας αφού η φασιστική αυτή οργάνωση που αναφέραμε έχει παρακλάδια και ανθρώπους παντού.

Το βιβλίο είναι μια παρουσίαση του ταραγμένου κοινωνικοπολιτικού τοπίου στην Ελλάδα την εποχή εκείνη. Σκιαγραφεί την διαπλοκή και την ύπαρξη παρακράτους με την ύπαρξη μεγάλης εξουσίας στα χέρια του αφού κινεί νήματα παντού. Είναι μυθιστόρημα αλλά μιλά για γεγονότα υπαρκτά ακόμα και σήμερα, για καταστάσεις αληθινές. Γίνεται αναφορά στην αδυναμία του κράτους απέναντι στο παρακράτος, στην σήψη του κρατικού μηχανισμού, στην φασιστική αναρχία που επικρατούσε. Το έργο αυτό μιλά για τα πολιτικά παιχνίδια κάτω από τα τραπέζια που στοιχίζουν ζωές και αξιοπρέπειες και για αυτούς που είναι ρομαντικοί απέναντι στις ιδέες, στην πολιτική, που έχουν ινδάλματα και που τελικά

καταπατούνται από την σκληρή πραγματικότητα. Μιλάει δηλαδή για πράγματα υπαρκτά που ταλανίζουν ακόμα και σήμερα τον ελληνισμό, που όλοι τα συζητούν και τα γνωρίζουν μα τα προσπερνούν σαν να μην υπάρχουν. Ένα πραγματικά διαχρονικό μυθιστόρημα και ένα έργο αμφισβήτησης απέναντι στις ιδεολογίες από τον Βασίλη Βασιλικό.

“Σήμα κινδύνου” 1959 (Αντώνης Σαμαράκης)

Ακόμα ένα βιβλίο που αξίζει να αναφερθεί λόγω των πραγμάτων στα οποία αναφέρεται σε αναλογία με την εποχή που γράφτηκε. Με λίγα λόγια η υπόθεση εδώ είναι η παρακάτω: Στα Φάρσαλα κάνει την εμφάνισή του κάποιο ταραχοποιό στοιχείο που τρομοκρατεί και αναστατώνει την φιλήσυχη τοπική κοινωνία. Το πρόσωπο αυτό είναι ο γιατρός Βασιλειάδης. Ο τελευταίος βυθίζεται στο άγχος και στην ανησυχία που του προκαλεί η σκέψη κάποιου ενδεχόμενου πολέμου λόγω του τελεσιγράφου που έχει δώσει η Ρωσία στη Γερμανία το οποίο και λήγει σύντομα. Η πείνα και η δυστυχία θερίζουν και ενώ ο κόσμος πιστεύει πως όλα θα τελειώσουν μετά το τέλος του πολέμου ο Βασιλειάδης δεν μπορεί να καταπολεμήσει τον φόβο του. Ο Βασιλειάδης πιστεύει πως ζει σε έναν κόσμο παρανοϊκό, σε έναν κόσμο που οι άνθρωποι χαμογελούν ενώ δίπλα τους υπάρχει η δυστυχία, ο φόβος, ο πόλεμος, η φτώχεια. Όλα αυτά του φαίνονται τρελά. Τον προβληματίζουν σε τέτοιο βαθμό που και ο ίδιος χάνει τον εαυτό του. Αρχίζει να επιτίθεται και να τρομοκρατεί περαστικούς και γενικά χάνει τον έλεγχο κάθε φορά που βλέπει κάποιον ευτυχισμένο γύρω του. Σκέφτεται πως “δεν μπορεί κάποιος να είναι ευτυχισμένος και να μην τον νοιάζει η κατάσταση που επικρατεί γύρω μας, απαγορεύεται να είναι ευτυχισμένος”. Αυτές τις απόψεις του, καθώς και όλα όσα έχει κάνει τον τελευταίο καιρό, εξομολογείται σε έναν ασθενή του, τον Δημακόπουλο ο οποίος ταυτίζεται απόλυτα με τις απόψεις του γιατρού και γίνεται κατά κάποιον τρόπο ακόλουθος του. Ενώ ο γιατρός έχει φύγει στην Αθήνα και ο Δημακόπουλος πάει να τον συναντήσει τον βρίσκει να έχει αυτοκτονήσει. Προσπαθώντας μετά από μόνος του να βρει κάποια διέξοδο μέσα σε αυτόν τον παρανοϊκό κόσμο, ταυτίζεται ακόμα περισσότερο με τα λόγια του Βασιλειάδη και πέφτει σε κατάθλιψη.

Πρόκειται για ένα όμορφο βιβλίο που πραγματεύεται πολύ απλά θα μπορούσαμε να πούμε την έλλειψη ανησυχίας στον κόσμο σήμερα. Πραγματεύεται το ότι κάθε άνθρωπος σήμερα ζει στον μικρόκοσμο του χωρίς να ενδιαφέρεται για το τι συμβαίνει γύρω του, για την πείνα, για την δυστυχία, τον πόλεμο κτλ και με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει στην γενικότερη “παράνοια” του κόσμου μας, στο γενικότερο οξύμωρο του κόσμου μας που είναι το εξής: ο κάθε άνθρωπος δεν ανησυχεί για τίποτα

το οποίο νομίζει πως δεν τον αφορά, υπάρχει τόση δυστυχία και όμως υπάρχει και τόσοσ συμβιβασμός και μαζί με την έλλειψη ανησυχίας και την αδιαφορία σβήνει και η ελπίδα. Για το λόγο αυτό ο ήρωας βγαίνει εκτός εαυτού, αφού ζει σε έναν παράλογο κόσμο. Θεωρεί άδικη την ηρεμία που έχουν οι άνθρωποι σε καιρούς τέτοιους, σε καιρούς που τίποτα δεν πάει καλά. Θεωρεί παράλογο το ότι δεν ανησυχούν, αφού ό,τι καλό έγινε από την αρχή του κόσμου έγινε λόγω της ανησυχίας όπως λέει μέσα στο βιβλίο ο συγγραφέας, λόγω του ανήσυχου πνεύματος των ανθρώπων που τους έκανε ανά καιρούς να εξεγερθούν, να επαναστατήσουν, να ξυπνήσουν. Ψάχνει λοιπόν ο ήρωας για “διέξοδο” σε αυτόν το σχιζοφρενικό κόσμο χωρίς να μπορεί να βρει και όσο περισσότερο ψάχνει τόσο πιο πολύ επιβεβαιώνει τις αρχικές του σκέψεις, ότι δηλαδή ο κόσμος είναι αδιάφορος, τίποτα δεν τον αγγίζει.

Ένα διαχρονικό έργο αμφισβήτησης, αμφισβήτησης που φτάνει σε βαθμό που κάνει τον αναγνώστη να αναρωτιέται αν η ανθρώπινη κοινωνία από την αρχή της δημιουργίας της είναι χτισμένη πάνω στις σωστές αξίες και ιδανικά.

“Η Φωτιά” 1946 (Δημήτρης Χατζής)

Στο έργο του Δημήτρη Χατζή η “Φωτιά” κεντρικοί χαρακτήρες είναι οι εξής: ο Γιακουμής, ο αρχηγός της οικογένειας, ο Διαμαντής, γιος του Γιακουμή και δεξί του χέρι, η Αυγερινή, μικρότερη κόρη του Γιακουμή, η Ασημίνα φίλη της Αυγερινής και ο Γρηγόρης, τοπικός αρχηγός των ανταρτών. Η ιστορία εξελίσσεται στα χρόνια του Β’ Παγκοσμίου πολέμου. Όλα ξεκινούν σε ένα χωριό της θεσσαλικής επαρχίας όπου παρακολουθούμε τον Γιακουμή και την οικογένειά του. Στην αρχή της κατοχής από τους Γερμανούς ο γιος του Γιακουμή, Διαμαντής αποφασίζει να φύγει στα βουνά και η Αυγερινή με τη φίλη της Ασημίνα να γίνουν νοσοκόμες της αντίστασης. Ο Γιακουμής στο χωριό αποκτά το ρόλο του αποθηκάριου της αντίστασης της περιοχής του. Όταν το αντάρτικο φουντώνει παρακολουθούμε την περιπέτεια της Αυγερινής κατά πρώτο λόγο και της Ασημίνας που φτάνουν στο σημείο να γίνουν ως και δολιοφθορείς στην αντίσταση. Μέσα σε όλες αυτές τις περιπέτειες η Ασημίνας σκοτώνεται και η Αυγερινή μένει μόνη της. Ουσιαστικά βλέπουμε ότι για την Αυγερινή η περιπέτεια του πολέμου δεν είναι απλά μια εξωτερική αλλαγή ή μια εμπειρία αλλά μια ολοκληρωτική αλλαγή της προσωπικότητας και του χαρακτήρα της. Η ιστορία τελειώνει λίγο μετά την αρχή του εμφύλιου με την Αυγερινή να μην είναι πλέον ο ίδιος άνθρωπος όπως ήταν στην αρχή της ιστορίας. Το βιβλίο είναι περιπετειώδες με έντονες περιγραφές ιδιαίτερα στις σκηνές μάχης. Επίσης ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εύκολη προς τον αναγνώστη γλώσσα.

Ο συγγραφέας σε πολλά σημεία της υπόθεσης αγγίζει τον αναγνώστη και τον συγκινεί καταφέροντας να μην γίνει μελιστάλαχτος. Η κεντρική ηρωίδα της “Φωτιάς” δίνει συνεχώς έναν εξωτερικό αλλά και εσωτερικό αγώνα αφού μάχεται για να μπορέσει να έχει την δική της γνώμη. Ο Δημήτρης Χατζής θα λέγαμε ότι ανήκει στους ιδεολόγους συγγραφείς αφού βλέπουμε πως στο έργο του “Η Φωτιά” παρουσιάζει όλα τα χρόνια της αντίστασης και του αντάρτικου εξιδανικευμένα, δίνει ιδιαίτερο βάρος στην ανθρώπινη πλευρά των χαρακτήρων του και βλέπει με μια αισιοδοξία, ίσως ακόμα και περηφάνια την συνέχεια των ηρώων του στα χρόνια του εμφυλίου αφού αυτοί ανήκουν ξεκάθαρα στην πλευρά των αριστερών ανταρτών. Σε πολλά σημεία του έργου του φαίνεται το ότι δεν βλέπει τα πράγματα από αντικειμενική σκοπιά αλλά εξιδανικεύει καταστάσεις σύμφωνα με τα πιστεύω του. Αυτό βέβαια δεν γίνεται σε υπερβολικό βαθμό. Εξιδανικεύει χωρίς να προπαγανδίζει. Ένα από τα πρώτα μυθιστορήματα της αντίστασης.

“Η Καγκελόπορτα” 1962 (Ανδρέας Φραγκιάς)

Στην “Καγκελόπορτα” ουσιαστικά παρακολουθούμε τις ζωές των ηρώων μιας αυλής. Κεντρικοί ήρωες είναι ο Άγγελος που είναι φυγάς αφού είναι καταδικασμένος σε θάνατο, η Ισμήνη, κοπέλα του Άγγελου, ο Αντώνης, γείτονας και φίλος του Άγγελου και ο Ευτύχης, επίσης γείτονας με την οικογένεια του Άγγελου. Η ιστορία εξελίσσεται λίγα χρόνια μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου. Μέσα στην αυλή μένει η οικογένεια του Άγγελου, ο οποίος όπως προαναφέραμε είναι φυγάς και καταδικασμένος σε θάνατο προφανώς για την δράση του στον εμφύλιο. Η οικογένειά του φιλοξενεί και την Ισμήνη που είναι ερωτευμένη με τον Άγγελο. Οι γείτονές τους είναι ο Αντώνης που έχει σπουδάσει οικονομικά και είναι σε μια συνεχή αγχώδη αναζήτηση σε εύρεση χρημάτων και στήσιμο δουλειάς μαζί με την γυναίκα του Βαγγελία. Εκτός αυτών γειτονεύουν με τον Ευτύχη, πρώην σαλταδόρο στην κατοχή, άνθρωπο της πιάτσας που ζει με τον αδερφό του και την μάνα του και με τον Στάθη παλιό φίλο του Άγγελου αποστασιοποιημένο όμως από τα γεγονότα. Στην πλοκή της ιστορίας παρακολουθούμε συνεχώς την περιπέτεια του Άγγελου και την αγωνία αυτού και της οικογένειάς του για την αθώωσή του. Παράλληλα παρακολουθούμε την προσπάθεια του Αντώνη και του Ευτύχη να τα καταφέρουν στην ζωή τους και που οδηγούνται ως συνέταιροι στην δημιουργία μιας βιοτεχνίας. Στο τέλος του βιβλίου ενώ βλέπουμε τις ζωές των πρωταγωνιστών να παίρνουν μια αισιόδοξη τροπή έχουμε μια απρόβλεπτη και συγκλονιστική ανατροπή. Βλέπουμε λοιπόν στο συγκεκριμένο έργο μια ρεαλιστική καταγραφή της ελληνικής κοινωνίας μετά τον εμφύλιο. Οι ήρωες μπορούμε να πούμε αντιπροσωπεύουν τις

αγωνίες, τις ελπίδες και τον αγώνα που δίνανε όλοι οι Έλληνες της εποχής για μια καλύτερη ζωή. Ο Φραγκιάς βλέπει με μια ανθρωπιστική ματιά τους ήρωές του και εμβαθύνει στο χαρακτήρα του καθένα. Είναι ακόμα καλό να αναφέρουμε με πόση μαεστρία εναλλάσσει ο συγγραφέας τα συναισθήματα του αναγνώστη μέσα από τις περιπέτειες των ηρώων του. Θα λέγαμε ότι ο Ανδρέας Φραγκιάς κατατάσσετε στους ιδεολόγους συγγραφείς αφού εξετάζει τα κοινωνικά προβλήματα της Ελλάδας από τον εμφύλιο και μετά κρατώντας πάντα μια αισιόδοξη ματιά πράγμα που μπορούμε να το δούμε και από το τέλος της “Καγκελόπορτας”.

“Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα” 1987 (Άλκη Ζέη)

“Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα” είναι το όγδοο κατά σειρά βιβλίο της συγγραφέως Άλκης Ζέη. Είναι η ιστορία μιας κοπέλας, της Δάφνης. Η ίδια εξιστορείται όσα πέρασε κατά τη διάρκεια των πολέμων. Η κυριότερη ιδέα του βιβλίου είναι τα όνειρα και οι επιθυμίες των νέων ανθρώπων ότι μπορούν να αλλάζουν τον κόσμο αν αντισταθούν, αν φωνάξουν, αν πολεμήσουν για τα ιδανικά τους. Γίνεται αναφορά στην επιθυμία να ξεχωρίσουν, να δημιουργήσουν ένα καλύτερο και πιο ελπιδοφόρο αύριο. Μια παρέα παιδιών που αντιστέκονται στους κατακτητές, βάζοντας σε κίνδυνο ακόμα και τη ζωή τους προκειμένου να καταφέρουν αυτά που πιστεύουν. Παιδιά ατίθασα και ασυμβίβαστα που δεν δέχονται να ζήσουν όπως οι άλλοι τους επιβάλουν και πολεμούν γι’ αυτό ρισκάροντας όμως τα πάντα. Πρόκειται για ένα κατεξοχήν επαναστατικό βιβλίο με βαθιές ριζοσπαστικές ιδέες. Ένα πολύ χαρακτηριστικό βιβλίο της μεταπολεμικής λογοτεχνίας. Κυριαρχεί η έντονη πολιτικοποίηση και φαίνονται οι ιδέες όλων των πρωταγωνιστών. Ανάμεσα στους ήρωες όμως βλέπουμε διαφορές, όχι σ’ αυτά που πιστεύουν αλλά σ’ αυτά που υποστηρίζουν. Επειδή η συγγραφέας του βιβλίου ανήκει στους αμφισβητίες της μεταπολεμικής λογοτεχνίας, ίσως η στροφή και η αμφισβήτηση της Ελένης (μία από τα κύρια πρόσωπα του βιβλίου) πάνω σε αυτά που πίστευε όσο ήταν ακόμα πολύ νέα είναι και η προσωπική άποψη της Άλκη Ζέη. Στην πολεμική περίοδο έχουν γραφτεί πολλά θαυμάσια έργα και έχουν αναδειχτεί πολλοί μεγάλοι συγγραφείς. “Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα” όμως δεν είναι μόνο ένα βιβλίο της μεταπολεμικής περιόδου με πολιτικό περιεχόμενο. Δεν είναι ένα βιβλίο που απλά περιγράφει εξορίες, βασανιστήρια και εκτελέσεις. Όλα αυτά, μέσα από την ροή της ιστορίας έρχονται τόσο φυσικά χωρίς να φαίνονται υπερβολικά ή να γίνονται κουραστικά. Ο τρόπος με τον οποίο η

συγγραφέας προσεγγίζει και καταγράφει τα γεγονότα νομίζω ότι καταφέρνει να συνεπάρει και να κερδίσει τον αναγνώστη. Η γλώσσα του μυθιστορήματος είναι ευνόητη και το ύφος ευχάριστο και λιτό χωρίς όμως να γίνεται απλοϊκό. Πολύ διαφορετική νότα μέσα στο βιβλίο είναι επίσης οι συνεχείς εναλλαγές ανάμεσα στα χθες και στο σήμερα. Καθαρά πρόκειται για ένα έργο αμφισβήτησης.

“Ακυβέρνητες πολιτείες (τριλογία)” 1961-1965 (Στρατής Τσίρκας)

Το συγκεκριμένο μυθιστόρημα του Στρατή Τσίρκα είναι εντελώς πρωτοποριακό. Εισηγήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα με σοβαρότητα (δηλαδή όχι θεματογραφικά και όχι με έτοιμες απαντήσεις) τον προβληματισμό της προωθημένης συνείδησης της ευρωπαϊκής προοδευτικής παιδείας μπροστά στην παραμόρφωση του σοσιαλιστικού ανθρωπισμού, την μυστικοποίηση της ιδεολογίας και της επαναστατικής δεοντολογίας. Δυστυχώς, στην εποχή που γράφτηκε το μυθιστόρημα εκδηλώθηκε ένας άλλος εφησυχασμός, που κατά κάποιο τρόπο αναιρεί και τον ίδιο τον προβληματισμό και την λογοτεχνική του καταξίωση. Φάνηκε καθαρά ότι διατηρείται σε μεγάλο βαθμό μια εκμηδενιστική αντίληψη για την λογοτεχνία που την θέλει πειθαρχημένο κλάδο της πολιτικής προπαγάνδας. Η λογοτεχνία μετατρέπεται σε υπηρέτρια που της απαγορεύεται η κρίση, η ανάκριση της πραγματικότητας, αν προηγούμενα αυτή η κρίση δεν έχει γίνει “υπεύθυνα”. Ήταν τόσο παγιωμένη αυτή η αντίληψη ώστε η κριτική πρωτοβουλία του Τσίρκα θεωρήθηκε αναίδεια και προκάλεσε έντονη αντίδραση. Γράφοντας για την Αριάγνη, μια από τα κεντρικά πρόσωπα του έργου του, ο Τσίρκας συγκροτεί ιστορικά δεδομένα, ιδέες και ηθικά προβλήματα από το ελληνικό κίνημα της Μέσης Ανατολής. Βάζει έτσι σε δοκιμασία τον δογματισμό που αναφέραμε παραπάνω. Ο συγγραφέας γράφει ρεαλιστικά με γλώσσα ειλικρινείας αποκαλύπτοντας μέσα από μια ιστορικά αναγνωρίσιμη πρακτική του δόγματος όλη αυτή την παραμόρφωση που εκτείνεται από την πράξη ως την σκέψη-θεωρία και από το συναίσθημα ψυχισμό ως την κουλτούρα. Το μυθιστόρημα δεν έχει αποκλειστικά πολιτικό και ιδεολογικό περιεχόμενο. Στο βιβλίο αυτό αποτυπώνεται μια σύνθεση όπου συγκρούονται τα πάθη, τα συμφέροντα, οι εποχές. Όλα αυτά ενσαρκώνονται με ένα θαυμάσιο τρόπο, με τη αυθεντική συμπεριφορά, το ύφος και το βάθος των προσώπων. Ο έρωτας, η απόλαυση και η δύναμη παρουσιάζονται σαν πιο δυνατά κίνητρα απέναντι στην αυτοσυντήρηση και τις ιδέες. Στο βιβλίο αυτό τέλος συγκρούεται ο κόσμος του πολέμου, της αγγλικής διπλωματίας, των μυστικών υπηρεσιών, της ελληνικής πολιτικής και των παρασκηνίων, της

διεθνούς κερδοσκοπίας και ο κόσμος του κινήματος. Η αναμέτρησή τους δίνει την ιστορική θέση του συγγραφέα. Πρόκειται για ένα έργο ιδεολόγου συγγραφέα αφού σχεδόν σε όλη την τριλογία το κίνημα παρουσιάζεται σαν μια ιστορική αξία της ζωής όπου κινητοποιεί τις ικανότητες, τις αρετές και την έφεση που έχει ενδιάθετη ο άνθρωπος για το καλύτερο, για την ηθική και πνευματική τελειοποίηση. Είναι αυτός ο ανθρώπινος οίστρος σύμφωνα με τον συγγραφέα που διαχωρίζει τους ανθρώπους σε αγωνιστές και δημιουργούς από τους αδιάφορους.²⁶

“Το κιβώτιο” 1974 (Άρης Αλεξάνδρου)

“Το κιβώτιο”, όπως αναφέραμε και παραπάνω είναι ένα αντιμυθιστόρημα και ένα τρανταχτό έργο αμφισβήτησης. Πολύ συνοπτικά είναι η εξιστόρηση μιας αποστολής, κατά την διάρκεια του ελληνικού εμφυλίου, από μια 40μελή ομάδα που έχει ως κύριο μέλημα την μεταφορά ενός κιβωτίου σε συγκεκριμένη πόλη. Το κιβώτιο υποτίθεται πως περιέχει κάτι πολύ σημαντικό που θα κρίνει την έκβαση του πολέμου αν πέσει στα σωστά χέρια. Τελικά αποδεικνύεται πως είναι άδειο. Όλο το βιβλίο είναι μια αφήγηση του μοναδικού επιζώντος της αποστολής ο οποίος συλλαμβάνεται και φυλακίζεται. Ο τελευταίος λοιπόν περιγράφει το τι ακριβώς συνέβη κατά τη διάρκεια της αποστολής. Μέσα από το βιβλίο, φανατισμός, δογματισμός, αλάθητο, αυθεντία, εξουσία είναι εκείνα που απορρίπτει μόνιμα, ασυμβίβαστα ο λόγος του Α. Αλεξάνδρου σε όλες του τις μορφές. “Ο φασισμός δεν συζητάει, αυτό είναι το κύριο, το ουσιώδες χαρακτηριστικό του φασισμού” λέει σε ένα άρθρο του. Στο έργο αυτό έχουμε μια αφήγηση κειμενική, δηλαδή ένα κείμενο, ένα φανταστικό ντοκουμέντο, το καλύπτει ολόκληρο χωρίς κανένα μετριασμό του τεχνάσματος. Με την κειμενική αφήγηση ο συγγραφέας κάνει μια συμβολική πράξη υιοθεσίας, μια βεβαίωση για την πιστότητα της αντιγραφής της πραγματικότητας και ταυτόχρονα ένα είδος εκτελωνισμού της γραφής σε ένα χώρο α-συμβολικό και α-μεταφορικό όπως είναι η ζωντανή βιωματική αφήγηση.

“Το κιβώτιο” τελειώνει εκεί που θα μπορούσε να είναι ψυχαναλυτικό. Υπάρχει στο έργο του μια επανάληψη μιας ορισμένης θεματικής προπαντός, του φανατισμού και της καταγγελίας. Το βιβλίο αυτό μπορούμε να το δούμε σαν μια κεφαλαιώδη μεταφορά της λογοτεχνίας μας, μεταφορά που αναγγέλλει το τέλος μιας εποχής, του “ρεαλισμού” και των επαρκειών που τον στήριζαν: το τέλος όχι της κοινωνίας αλλά της πολιτικής κοινωνίας, της ιεραρχίας και της εξουσίας,

²⁶ Ραυτόπουλος, Δ. Κρίσιμη Λογοτεχνία. Αθήνα: Καστανιώτης, 1986.

που μπροστά τους το υποκείμενο δεν έχει γλώσσα. Είναι μια καταγγελία κατά της πολιτικοποίησης όταν αυτή μεταμορφώνει τους ανθρώπους σε άβουλα γρανάζια πολιτικών-κομματικών συστημάτων. Το βιβλίο είναι από όλες τις πλευρές ένα αριστούργημα.²⁷

“Το τέλος της μικρής μας πόλης” 1952 (Δημήτρης Χατζής)

"Το τέλος της μικρής μας πόλης" εμφανίστηκε εξ αρχής σε δύο "γραφές" : μία το 1953, από τον εκδοτικό οίκο Νέα Ελλάδα στο Βουκουρέστι, όπου ήταν πολιτικός πρόσφυγας ο συγγραφέας, και μία δεύτερη φορά στην Αθήνα το 1963 σε έκδοση της Επιθεώρησης Τέχνης. Το έργο αυτό είναι ένα πυκνότατο και γλαφυρότατο διάγραμμα της κοινωνικής μας περιπέτειας από 'κει που την άφησαν οι γενιές του μεσοπολέμου, ως εκεί που την παραλαβαίνει η γενιά της αντίστασης. Ο Χατζής έφερε σε πέρας αυτή την δύσκολη αποστολή που έπρεπε να καλύψει ένα μεγάλο ρήγμα στον νεοελληνικό μύθο. Στο συγκεκριμένο βιβλίο, και όχι μόνο, η ανθρωπολογία του Χατζή βρίσκεται σε μια σκοπιά κοινωνιολογική και πολιτιστική, είναι μια ανατομία των μετασχηματισμών της νεοελληνικής κοινωνίας εντοπισμένη στην επαρχία. "Το τέλος της μικρής μας πόλης είναι με ένα πολύ γρήγορο κοίταγμα ένα περίφημο μάθημα που προσφέρει ο συγγραφέας στα νέα ελληνικά. Ένα μάθημα σφαιρικό, ήθους και ύφους, ιδεών και μεθόδου. Νεοθηγογράφος και ανατόμος, αντισχολαστικός, παραδοσιακός και νεωτεριστής, αντιδογματικός, μας διηγείται την ουσία απ' όλα όσα έγιναν στον τόπο την παραμονή των ημερών μας, συνδέοντας λαμπρά την παράδοση της πεζογραφίας μας με την πρωτοπορία."²⁸

²⁷ Ραυτόπουλος, Δ. Κρίσιμη Λογοτεχνία. Αθήνα: Καστανιώτης, 1986.

²⁸ Ραυτόπουλος, Δ. Κρίσιμη Λογοτεχνία. Αθήνα: Καστανιώτης, 1986.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΕΣ ΠΗΓΕΣ

(ΑΡΘΡΑ)

1. Ζήρας, Α. «Η πολιτικοποίηση της τέχνης». Διαβάζω. 59 (1977): 22-24.
2. Θεοδωρακόπουλος, Ι. Ν. «Η πολιτικοποίηση». Ευθύνη. 48 (1975): 1-4.
3. Καργάκος, Σ. «Συγγραφείς και Πολιτική Εξουσία». Ευθύνη. 227 (1990): 12-13.
4. Κουλουφάκος, Κ. «Δεκαετία 1974-1984». Το δέντρο. 51 (1990): 32.
5. Παπαθανασόπουλος, Θ. «Συγγραφείς και Πολιτική Εξουσία». Ευθύνη. 227 (1990): 23-24.
6. Ροζάκης, Χ. «1974-84 Οι εσωτερικές και διεθνείς δομές». Αντί. 20 (1984): 1-5.
7. Χατζηγάκης, Παν. Χρ. «Συγκλίσεις και αποκλίσεις». Ευθύνη. 227 (1990): 34-35.

(ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ)

1. Αλεξάνδρου, Άρης. Το κιβώτιο. Αθήνα: Κέδρος, 1974.
2. Βασιλικός, Βασίλης. Ζ. Αθήνα: Θεμέλιο, 1966.
3. Μίσσιος, Χρόνης. ...Καλά εσύ σκοτώθηκες νωρίς. Αθήνα: Γράμματα, 1985.
4. Μίσσιος, Χρόνης. Τα κεραμίδια στάζουν. Αθήνα: Γράμματα, 1991.
5. Σαμαράκης, Αντώνης. Σήμα κινδύνου. Αθήνα: Καστανιώτης, 1959.
6. Σαμαράκης, Αντώνης. Το λάθος. Αθήνα: Καστανιώτης, 1965.
7. Τσίρκας, Στρατής. Η νυχτερίδα. Αθήνα: Κέδρος, 1965.
8. Φραγκιάς, Ανδρέας. Η καγκελόπορτα. Αθήνα: Λοιμός, 1962.
9. Χατζής, Δημήτρης. Η φωτιά. Αθήνα: Πλειάς, 1946.
10. Χατζής, Δημήτρης. Το τέλος της μικρής μας πόλης. Αθήνα: Ροδάκιο, 1952.
11. Ζέη, Άλκη. Η αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα. Αθήνα: Κέδρος, 1987.

(ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΑ ΕΡΓΑ)

1. Gibaldy, Joseph, Phillis, Franklin. MLA Handbook for writers of research papers. 6η έκδ. New York: Modern Language Association, 2003.
2. Θεοδωρίδου, Χρυσάνθη Ι., Πλακωτάρη, Θεοδώρα Μ., Χατζηλία, Μαργαρίτα. Οδηγός για την σύνταξη βιβλιογραφίας και για βιβλιογραφικές παραπομπές. Σειρά στο ιχνηλατώντας τη γνώση. Θεσσαλονίκη: Βιβλιοθήκη ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, 2004.

(ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΠΗΓΕΣ)

1. Βαλέτας, Κώστας. 67-74: αφιέρωμα στην αντιστασιακή λογοτεχνία και στο Πολυτεχνείο. Αθήνα : Γραμμή, 1974.
2. Βαλέτας, Κώστας. 1970: δεκαεπτά νέοι συγγραφείς. Αθήνα : Κάλβος, 1971.
3. Δημάδης, Κώστας. Δικτατορία, πόλεμος και πεζογραφία. Αθήνα: Γνώση, 1991.
4. Θαλλασής, Γιώργος. Η άρνηση του λόγου στο ελληνικό μυθιστόρημα μετά το 1974. Αθήνα: Γνώση, 1992.
5. Καρβέλης, Τάκης. Κατάθεση '74. Αθήναι : Μπουκουμάνης, 1974.
6. Καρβέλης, Τάκης. Η μεταπολεμική πεζογραφία: από τον πόλεμο του '40 ως την δικτατορία του '67. Αθήνα : Εκδόσεις Σοκόλη, 1988.
7. Κοτζιά, Ελισάβετ. Ιδέες και αισθητική: μεσοπολεμικοί και μεταπολεμικοί πεζογράφοι, 1930-1974. Αθήνα : Πόλις, 2006.
8. Κοτζιά, Ελισάβετ. Σύγχρονοι Έλληνες πεζογράφοι, 1974-1990. Αθήνα : Πατάκης, 1995.
9. Μανωλίδου, Αγγελική. Η προληπτική λογοκρισία και τα περιοδικά λόγου και τέχνης κατά την περίοδο της δικτατορίας: 1967-1974. Αθήνα: Γνώση, 1998.
10. Μιχαηλίδης, Μπάμπης. Το μυθιστόρημα της αμφισβήτησης και η ρήξη του λογοτεχνικού ιστού. Αθήνα: Δωρικός, 1999.
11. Μυκωνίου, Άννα. Ελληνική Λογοτεχνία II. Σίνδος: Τ.Ε.Ι.Θ, 2006.
12. Πλάκας, Δημήτρης. Λογοτεχνικός περίπλους: πρόσωπα, κείμενα ρεύματα. Ηράκλειον Κρήτης : Δήμος Ηρακλείου, 1991.
13. Πολίτης, Λ. Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ, 1989.
14. Ραυτόπουλος, Δ. Κρίσιμη Λογοτεχνία. Αθήνα: Καστανιώτης, 1986.

15. Σαχίνης, Απόστολος. Το νεοελληνικό μυθιστόρημα: ιστορία και κριτική. Αθήνα: Εστία, 1991.
16. Σαχίνης, Απόστολος. Πεζογράφοι του καιρού μας. Αθήνα : Εστία, 1967.
17. Τζιόβας, Δημήτρης. Ο άλλος εαυτός: ταυτότητα και κοινωνία στην νεοελληνική πεζογραφία. Αθήνα : Πόλις, 2007.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Culture. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.culture.ana.gr>>
2. Greekbooks. 4 Ιουλ. 2007. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.greekbooks.gr>>
3. Το Βήμα online. 1 Ιουλ. 2007. Το Βήμα. 1 Ιουλ. 2007.
<<http://www.tovima.dolnet.gr>>
4. Βικιπαίδεια ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια. 18 Ιουν. 2007.
Βικιπαίδεια.
<<http://el.wikipedia.org>>
5. Δημοτική βιβλιοθήκη Σερρών. Δημοτική βιβλιοθήκη Σερρών. 16 Ιουν. 2007.
<<http://www.serrelib.gr>>
6. Εθνικό Κέντρο Βιβλίου. 18 Ιουν. 2007. Ε.ΚΕ.ΒΙ. 19 Ιουν. 2007.
<<http://www.book.culture.gr>>
7. Ελλάδα: τιμώμενη χώρα στην έκθεση βιβλίου της Φραγκφούρτης 2001.
Διεθνής έκθεση βιβλίου Φραγκφούρτης. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.greece2001.gr>>

8. Ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία: βιογραφίες, εργογραφίες και βιβλιογραφίες Ελλήνων και ξένων ποιητών και πεζογράφων.
5 Ιουλ. 2007.
15 Ιουν. 2007.
<<http://www.logotexnia.com>>

9. Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. 15 Ιουν. 2007
<<http://www.de.sch.gr>>

10. Χρόνης Μίσσιος. 29 Μαΐου 2007. 15 Ιουν. 2007.
<<http://www.geocities.com>>